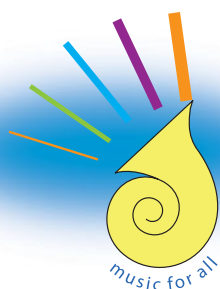

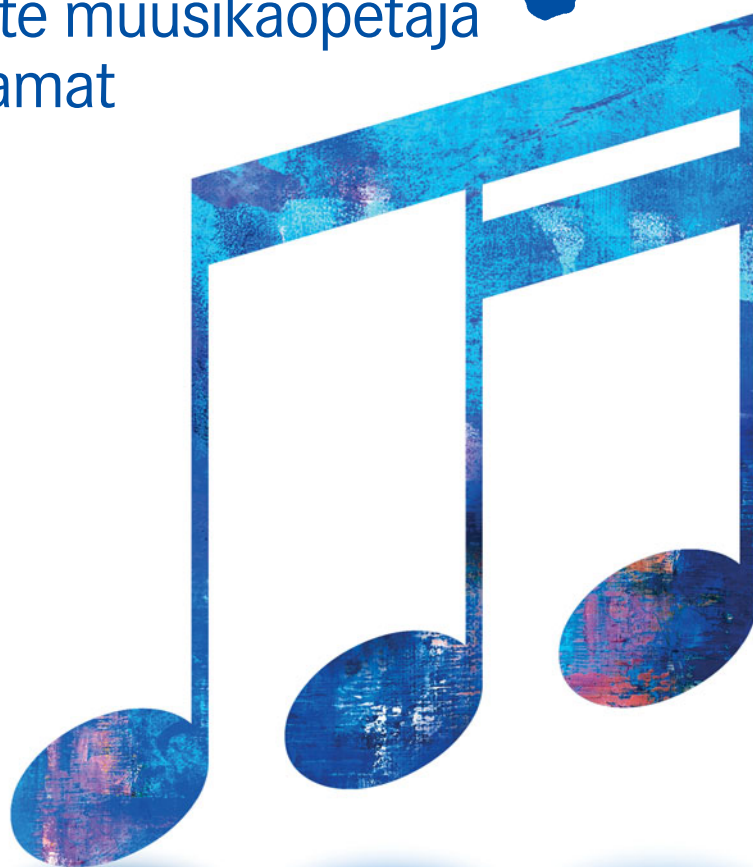
Muusika Kõigile

Erivajadustega
inimeste muusikaõpetaja
käsiraamat

Muusika Kõigile

Erivajadustega
inimeste muusikaõpetaja
käsiraamat

EUROPEAN UNION
EUROPEAN REGIONAL DEVELOPMENT FUND
INVESTING IN YOUR FUTURE

CENTRAL BALTIC
INTERREG IV A
PROGRAMME
2007-2013

RĪGAS DOME

RĪGAS DOME
IZGLĪTĪBAS, KULTŪRAS
UN SPORTA DEPARTAMENTS

TOLARAM FOUNDATION

RESONAARI
HELSINKI MISSIO

© Riia Linnavalitsuse haridus-, kultuuri- ja spordiosakond, Markku Kaikkonen, Anna Petraškeviča, Sirli Väinsar 2011
© Disain: E-FORMA

Kõik õigused käesolevale väljaandele on seadusega kaitstud. Ilma autoriõiguse omaniku kirjaliku loata pole lubatud ühtki selle väljaande osa mingil viisil paljundada.

Projekt *Muusika kõigile. Erivajadustega inimeste muusikaõppe kättesaadavuse parandamine*

Projekti juhtkomitee esinaine

Ilze Ščegoļihina (Riia Linnavalitsuse haridus-, kultuuri- ja spordiosakond, Riia, Läti)

Projektijuht

Ieva Briede (Riia Linnavalitsuse haridus-, kultuuri- ja spordiosakond, Riia, Läti)

Projekti töögrupp

Anna Petraškeviča (Pavuls Jurjansi Muusikakool, Riia, Läti)

Sirli Väinsar (Tolaram Foundation, Tallinn, Eesti)

Markku Kaikkonen (Resonaari Keskus, Helsingi, Soome)

Riia Linnavalitsuse haridus-, kultuuri- ja spordiosakonna töögrupp (Läti)

Māra Birziņa

Agnese Boitmane

Andris Jansons

Tolaram Foundationi töögrupp (Eesti)

Ene Järvik

Koidu Ilmjärv

Resonaari Keskuse töögrupp (Soome)

Kaarlo Uusitalo (ekspert)

Sanna Ryökkynen

Petri Sämpi

Lauri Uusitalo

Heini Ylä-Soininmäki

KAASTÖÖD

Essee:

Markku Kaikkonen ja Tuulikki Laes (lk 10-13)

Noodikiri:

Lauri Uusitalo

Teksti tõlge:

EM Tõlkebüroo

Illustraator:

Edmunds Jansons

ISBN

Esmatrükk

Trükise sisu väljendab autorite vaateid ja arusaamu ning korraldusasutus ei vastuta projektipartnerite poolt välja antud informatsiooni eest.

Sisukord

1. osa - Projekt

Projekt <i>Muusika kõigile. Erivajadustega inimeste muusikaõppe kättesaadavuse parandamine</i>	
Sissejuhatus	4
Projekti tutvustus	5
Projekti partnerid	
Peapartner: Riia Linnavalitsuse haridus-, kultuuri- ja spordiosakond, Läti	6
Pavuls Jurjansi Muusikakool, Läti	7
Projekti partner: Tolaram Foundation, Eesti	8
Projekti partner: Resonaari Keskus, Soome	9

2. osa - Muusika eriõpe

Muusika eriõpe	
Essee: Muusika eriõpe loob õppimiseks võrdsed võimalused	10
Muusika eriõpe Lätis	14
Muusika eriõpe Eestis	15
Muusika eriõpe Soomes	16
Juhtumianalüüsid	
Sissejuhatus	17
Juhtumianalüüsid Soomest, Eestist ja Lätist	18

3. osa - Laulud

Rahvalaulud	
Lii-o-lii	24
Veere, päike	26
Kaksipa poikaa	28
Matan mure	30
Lastelaulud	
Suured linnud, väiksed linnud	32
Trullan trullan	36
Sõida, sõida, hobune	38
Pillilugu	40
Pedagoogilised laulud	
Move your body	42
Mere pidu	44
Rütmikaart	46
Hitlaulud	
Obladi oblada	48
Have you ever seen the rain	50
Mommy, I want to	54
My heart will go on	60
<i>Muusika kõigile</i> DVD	62

Muusika kõigile

Sissejuhatus

Käesolev raamat on osa Euroopa Liidu Central Baltic INTERREG IV A programmi 2007–2013 poolt rahastatavast projektist *Muusika kõigile*.

Raamat koosneb kolmest osast. Esimene osa (Projekt) algab projekti *Muusika kõigile* tutvustusega, millele järgneb informatsioon projekti partnerite kohta. Teine osa (Muusikaharidus erivajadustega inimestele) algab esseega *Muusika eriõpe loob õppimiseks võrdsed võimalused*, kus tuuakse välja erivajadustega inimeste muusikaõppe vajadused ja eesmärgid. Lisaks on toodud kokkuvõtted selle kohta, kuidas on korraldatud erivajadustega inimeste muusikaõppe projekti partnerriikides Soomes, Eestis ja Lätis.

Teise osa lõpus on iga projektipartneri poolt valitud kolm juhtumianalüüsi. Need ei anna mitte ainult võimalust tutvuda erivajadustega õpilaste õpetamise kogemustega, vaid toovad välja ka muusika õppimise kasutegurid ja rõhutavad muusika tegemisest tulenevat rõõmu.

Kolmandas osas on kokku 14 laulu ja rütmikaart koos õpetajajuhistega nii algajatele kui ka juba edasijõudnud õpilastele. Laulud on jagatud nelja rühma: rahvalaulud, lastelaulud, pedagoogilised laulud ja lööklaulud. Laulude juures on pedagoogilised nõuanded ja soovitused, kuidas

kasutada õppeprotsessis laulmist, liikumist, mängimist, improvisatsiooni või muid muusikaõpetuse metoodilisi võtteid.

Rahvalaulude ja lastelaulude osas on toodud laulude meloodiad, sõnad ja noodid. Mõne laulu puhul on toodud ka rühmamängude juhised. Pedagoogiliste laulude juurde kuuluvad liigutused või tants, rütmilised ülesanded ja laulumängude juhised. Lööklaulude puhul on toodud noodid ja rütmiseaded (rütmikaart) bändi jaoks.

Raamatu kaanetaskust leiate *Muusika kõigile* DVD, mis filmiti projekti käigus igas partnerriigis. DVD sisaldab üldist teavet projekti *Muusika kõigile* kohta ja tutvustab mõningaid projekti käigus toimunud tegevusi, näiteks õpitubasid ja seminare. Lisaks on DVD-l erivajadustega õpilaste muusikatundides lindistatud materjal. Suurem osa DVD-l esitatavatest lauludest on toodud ka õpetaja käsiraamatu laulukogus.

Projektiga *Muusika kõigile* seotud olnud õpetajad proovisid anda endast parima ning loodavad, et õpetaja käsiraamat on väärtuslikuks abivahendiks muusikaõppe pakkumisel erivajadustega inimestele.

Muusika kõigile

Erivajadustega inimeste muusikaõppe kättesaadavuse parandamine

Projekti *Muusika kõigile – erivajadustega inimeste muusikaõppe kättesaadavuse parandamine* idee tekkis juba mõned aastad tagasi ning seda arendati seni, kuni Central Baltic INTERREG IV A programm 2007–2013 muutis selle teostamise võimalikuks. Projekti partneriteks on Riia Linnavalitsuse haridus-, kultuuri- ja spordiosakond Lätist, Tolaram Foundation Eestist ning Resonaari Keskus Soomest. Projekti partneritel on juba ühine ajalugu, nii et koostöö oli kõigile loomulik valik.

2007. aastal oli Pavuls Jurjansi Muusikakooli õpetajatel võimalus külastada BaltMetExchange programmi raames Resonaari Keskust Soomes. Sellest ajast alates on koolid teinud koostööd peamiselt ideid vahetades ning pidades ametialaseid nõupidamisi erivajadustega laste ja noorte muusikaõppe üle.

Resonaari ja Tolaram Foundationi vahelise koostöö ajalugu on veelgi pikem. Koostöö tulemusena avaldati mõned aastad tagasi figuurnootide kogumiku eestikeelne versioon. Lisaks sellele on Resonaari ja Tolaram Foundation korraldanud erivajadustega inimestele mitmeid suviseid muusikalaagreid.

Projekt *Muusika kõigile* on esimene näide Resonaari, Tolaram Foundationi, Riia Linnavalitsuse haridus-, kultuuri- ja spordiosakonna ning Pavuls Jurjansi Muusikakooli omavahelisest koostööst. Projekt on mõeldud selleks, et käsitleda erivajadustega õppijate probleeme ja nende ligipääsu kvaliteetsele eesmärgile suunatud muusikaõppele.

Projekti *Muusika kõigile* peamised eesmärgid on:

1. Pakkuda muusikaõpetajatele õpetamismeetodeid ja -materjale ning tõsta muusikaõpetajate pädevust erivajadustega inimeste õpetamisel.
2. Parandada muusikaõpetajate seas, aga ka terves ühiskonnas, suhtumist erivajadustega inimestesse kui muusikutesse.

Seega on projekti üldiseks eesmärgiks integreerida erivajadustega inimesi ühiskonda ja pakkuda neile teistega võrdseid võimalusi. Projekt *Muusika kõigile* annab loodetavasti oma panuse, muutes suhtumist muusikat õppida tahtvatesse erivajadustega inimestesse. Poliitikud, õpetajad ja laiem ühiskond peavad mõistma, et ka erivajadustega inimestel on õigus saada kvaliteetset muusikaõpet.

Projekt on andnud partneritele hea võimaluse kohtuda, teha koostööd ja oma kogemusi ning loomepotentsiaali kasutades luua erivajadustega inimestega tegelevatele muusikaõpetajatele väärtuslik käsiraamat. Käesolev raamat on vaid üks tulemustest; lisaks sellele korraldasid projekti partnerid Nelijärvel lastelaagri *Kohtumine muusikas* ja on teinud sellest dokumentaalfilmi. Samuti on nad korraldanud töötubasid kõigis kolmes partnerriigis ja õpetajaseminari Helsingis. Lisateavet projekti tegevuste kohta võib leida veebiaadressilt: www.projectmusicforall.eu

Riia Linnavalitsuse haridus-, kultuuri- ja spordiosakond

www.iksd.riga.lv

Riia Linnavalitsuse haridus-, kultuuri- ja spordiosakond teostab munitsipaalpoliitikat hariduse, kultuuri, spordi ja noortetöö valdkonnas. Haridus-, kultuuri- ja spordiosakonnale alluvad hariduslikud, hariduse toetamise, kultuuri, spordi ja vaba aja korraldamisega tegelevad asutused.

Haridus-, kultuuri- ja spordiosakonna ülesanneteks on tagada koolieelne- ja põhiharidus ning keskhariduse saamise võimalused kõigile lastele, kes elavad Riia linna haldusterritooriumil; kavandada ja korraldada tööd noortega; tagada kultuuri areng ja kultuuritegevuse mitmekesisus Riias; võimaldada kõigil Riia elanikel väljendada oma loovust ja nautida vabal ajal kultuurielamusi; tagada sportlike ja füüsiliste tegevuste kättesaadavus ning füüsiliselt aktiivse elustiili harrastamise võimalused; koordineerida ühiskonna integratsiooniprotsessi Riia linnas; tagada rahvusvaheliste projektide rakendamise ettevalmistamine ja nende elluviimine, sealhulgas ka Riia partnerlinnu kaasavate rahvusvaheliste koostööprojektide.

Üheks haridus-, kultuuri- ja spordiosakonna ülesandeks on parandada erivajadustega laste ja noorte kaasamist haridust ja kultuuriharidust pakkuvates haridusasutustes. Pavuls Jurjansi Muusikakool on üks koolidest, kus rakendatakse erivajadustega õppijatele mõeldud õppekava.

Omandatud teadmiste ja kogemuste põhjal kinnitati 2008. aastal muusikahariduse õppekavad ja füüsilise või vaimse puudega inimesed alustasid nende järgi õppimist. Praegu õpib Pavuls Jurjansi Muusikakoolis 25 erivajadustega õpilast. Õpilased on vanuses 6–kuni 11-aastased, vanim aga 22-aastane. Enamik neist on intellektipuudega. Lapsed saavad õppida klaverit või süntesaatorit, viiulit, löökpille või marimbat. Nad saavad õppida ka laulmist ja osaleda muusikateooria algkursusel. Õpilased osalevad individuaalsetes või rühmatundides üks kuni kaks korda nädalas. Lisaks sellele on neil kõigil võimalus esineda kooli kontsertidel, mida korraldatakse kaks korda aastas.

Pavuls Jurjansi Muusikakool on üks suuremaid muusikaasutusi Lätis, kus õpib umbes 500 õpilast. Kool on asutatud 1946. aastal ning pakub klassikalist muusikaharidust kõikide orkestripillide, klaveri ja rahvamuusikapillide erialal. Õpetatakse ka muusikateooriat ja muusikaajalugu. Koolil on sümfooniaorkester, puhkpilliorkester ning mitu ansamblit, näiteks viiuli-, tšello- ja kokleansambel (*kokle* – läti kannel).

Muusikahariduse pakkumine erivajadustega lastele ja noortele algas ametlikult pilootprojekti raames 2005. aastal. Kuna läti muusikaõpetajatel puudus erivajadustega lastega töötamise kogemus, seisti pilootprojekti käigus vastamisi mitmete lahendamist vajavate küsimustega, näiteks milliseid lapsi kooli vastu võtta ja kuidas õppekavasid koostada.

Erivajadustega laste ja noorte muusikaharidusprogrammi käivitamise alguses kasutasid õpetajad värvinoodi meetoodikat, mis loodi ainult nende õpilaste tarbeks. Alates koostöö algusest Resonaariga kasutatakse ka figuurnoodimetoodikat. Läti keelne figuurnootidega kogumik ootab siiski alles avaldamist.

Erivajadustega õpilaste arv kasvab vähehaaval ja kooli astuda soovijatest on koostatud isegi ooteleht. Paistab, et lätlased harjuvad erivajadustega inimestele mõeldud eesmärgipärase muusikahariduse ideega ja see pakub üha suuremat huvi. Kõik lapsed, kes on Pavuls Jurjansi Muusikakoolis õppimisest huvitatud, on hoolimata oma puudest väga teretulnud.

Tolaram Foundation

www.tolaram.ee/fond

Tolaram Foundation on rahvusvahelise grupi Tolaram Group mittetulunduslik heategevusega tegelev haru. Kaheksa Eestis tegutsetud aasta jooksul on Tolaram Foundation mõjutanud paljusid ühiskonna aspekte. Üheks põhieesmärgiks on olnud piiratud võimalustega inimeste elukvaliteedi parandamine. Tolaram Foundation tegeleb puuetega inimeste, lastekodulaste, vanadekodude, hooldushaiglate ja Ema Theresa varjupaiga toetamiseks mõeldud projektidega.

Ulatuslikumaks ettevõtmiseks on olnud erivajadustega lastele mõeldud muusikaõppekeskuse avamine. Lapsi õpetatakse figuurnoodimetoodika järgi, mille on välja töötanud soome muusikaterapeutid ja Soomes asuva Resonaari Keskuse rajajad. Koostöö Resonaariga on avanud Eestile palju uusi võimalusi.

Keskuse eesmärgiks on aidata erivajadustega lastel kogeda rõõmu muusikategemisest, arendada kunstimeelt ja väljendada oma emotsioone läbi muusika. Lisaks muusika teraapilistele mõjudele saab

rühmatundides ka muusikaõpet. Keskuses on kõik olulisemad muusikariistad: klaver, süntesaatorid, löökpillide komplekt, basskitarr, trummid jne. Lapsed saavad muusikatundides mängida ka ksülofoni või plokklööti.

Seni on keskus pakkunud õpilastele ainult individuaaltunde, kuid eesmärgiks on alustada rühmatundidega ning moodustada ansambel, mis võiks esineda ka väljaspool oma ruume. Praegu on õpilased esinenud ainult oma sõpradele ja sugulastele kooli kevad- ja talvepidudel, kus kohtuvad õpetajad, õpilased ja nende pered. Ühisüritused võimaldavad osa saada kõigi laste edasiminekutest, olenemata edusammu suurusest. Ühiselt tähistatakse kõikide ja igaühe edu ning rõõmu muusikategemisest.

Tolaram Foundationi abiga on eesti keeles välja antud rohkem kui 70 lauluga figuurnootidega kogumik. Lisaks on Eestis korraldatud rahvusvahelisi muusikalaagreid, kus osavõtjad saavad emotsionaalses ja soojas õhkkonnas muusikat õppida.

Kuigi suhtumine puuetega inimestesse on Eestis viimasel aastakümnel muutunud, on siiski veel pikk tee käia, et ühiskond neid teistega võrdsena kohtleks. Suurimaks väljakutseks on panna teised nägema seda, milleks lapsed võimelised on, mitte seda, mida nad ei suuda. Laste enesehinnangule mõjuvad soodsalt jõukohased väljakutsed ja teadmine, et nende saavutuste üle ollakse uhked.

Keskust toetab Tolaram Foundation, kuid see ei toimiks ilma õpilaste perekondadeta. Seepärast korraldatakse ühiseid muusikaüritusi vanemate ja pereliikmetega. Kokkusaamistel saab jagada oma kogemusi ja pakkuda üksteisele tuge uskuda oma lapse arengusse.

Resonaari Keskus

www.resonaari.fi

Resonaari Keskus asub Soomes Helsingis ja koosneb muusikakoolist ning uurimis- ja arendusüksusest. Resonaari tegutseb HelsinkiMissio all. See on mittetulundusühing, mis edendab noortele, eakatele ja puuetega inimestele mõeldud sotsiaalteenuseid. Resonaari tööd reguleerib HelsinkiMissio nõukogu.

Resonaari muusikakool on mõeldud eeskätt õpilastele, kellel on hariduslikud erivajadused: vaimne või füüsiline puue, õppimiskasvatused või teised probleemid, mis takistavad neil õppida muusikat tavametoodikate järgi. Resonaari muusikakool vastab Soome riikliku õppekava alghariduse nõuetele ja omab seetõttu ametliku muusikakooli staatust.

Lisaks sellele on Resonaari alates 1998. aastast osalenud mitmetes erivajadustega inimestele mõeldud muusikaõppealastes uurimis- ja arendusprojektides. Erivajadustega inimeste muusikaõppe toetamiseks on koostatud uusi õppematerjale ja töötatud välja uusi rakendusi (näiteks figuurnoodisüsteem).

Lisaks sellele korraldab Resonaari täienduskoolitusi, pakub ekspert- ja nõustamisteenuseid ning hoiab erivajadustega inimeste muusikahariduse valdkonna professionaalide suhtlusvõrku. Resonaari teeb aktiivset koostööd ülikoolide, kolledžite, organisatsioonide ja spetsialistidega nii Soomes kui ka välismaal. Peamised rahvusvahelised partnerid on Eestis, Iirimaa, Itaalias, Jaapanis, Lätis ja Šotimaal. Lisaks soome keelele on figuurnootide kogumik avaldatud ka eesti, jaapani ja itaalia keeles.

Praegu õpib Resonaari muusikakoolis regulaarselt ligi 200 õpilast, keda õpetatakse üks kuni kaks korda nädalas individuaalselt või rühmas. Üle poole õpilastest on intellektipuudega või autistlike joontega, kuid muusikaõpingutes võivad osaleda ka teised erivajadustega inimeste rühmad, näiteks nägemispuudega inimesed. Resonaari uusim projekt on suunatud eakatele (Senior Pedagogical Development Project), milles vanemad inimesed õpivad rühmas ansamblipille mängima.

Õppijate erinevatest õpieesmärkidest tulenevalt saavad kõik individuaalse õppekava järgi professionaalset, eesmärgile suunatud õpet. Resonaari töös on oluline uurimis- ja arendusprojektide ühendamine praktilise muusikaõppega. Sel moel saab välja töötada uusi metoodikaid vastavalt erivajadustega inimestega töötavate muusikaõpetajate tegelikele vajadustele.

Resonaari püüab muuta erivajadustega inimestele mõeldud muusikahariduse elavaks ja nähtavaks hariduslikes, poliitilistes ja akadeemilistes ringkondades, samuti meedias. Resonaari hariduslike erivajadustega inimeste muusikakool sai ametliku tunnustuse Rahvusvahelise Muusikanõukogu (IMC) muusikaõiguse auhindade jagamise ürituse avakõnes aastal 2009.

Muusika eriõpe loob õppimiseks võrdsed võimalused

Markku Kaikkonen ja Tuulikki Laes

Erivajadustega inimeste muusikaõppe eesmärgiks on pakkuda professionaalset, eesmärgile suunatud muusikaõpet hoolimata õpilase puudest, õppimis- või omandamisraskustest või teistest erivajadustest. Erivajadustega inimestele on traditsiooniliselt pakutud muusikalist tegevust klubilises kontekstis, mille eesmärkideks on reeglina võimaldada sotsiaalset suhtlemist. Mõnel juhul võib see olla seotud ka rehabilitatsioonilise tegevusega. Pedagoogilisi eesmärke sageli ei seata. Väidame, et iga puudega inimene ei vaja muusikat ilmtingimata ainult teraapiana, vaid tal peaks olema õigus õppida muusikalisi oskusi ja võimalus arendada endas välja aktiivne muusik. Seega on olemas kasvav nõudlus erivajadustega õppijatele suunatud muusikaõppe järele.

Kaheaastase projekti *Muusika kõigile* eesmärgiks on aktiveerida erivajadustega inimeste muusikaõppe professionaalset valdkonda Soomes, Eestis ja Lätis. Erivajadustega inimestele antava muusikaõppe definitsioon, aga ka teoreetilise tausta määratlemine uurimus- ja arendusprojektide kaudu on pannud aluse muusika eripedagoogikale kui professionaalsele valdkonnale. Lisaks sellele koostatakse erivajadustega õpilasi õpetavatele inimestele uusi pedagoogilisi meetodikaid ja õppematerjale.

Potentsiaali leidmine igas inimeses

Tänapäevases erivajadustega inimeste muusikaõppes on põhimõisteks kaasamine. Kaasamise põhimõtte tähendab seda, et iga õpilane on rühma täieõiguslik liige, hoolimata oma

individuaalsetest erinevustest. See tähendab erivajadustega õpilaste osalemist regulaarses õppekorralduses. Kaasav õpe erineb varasemalt kasutatud põhimõtetest nagu „integratsioon“, mis enamasti tähendab erivajadusega õppiija valmisoleku saavutamist liituda tavaõppega. Kaasamine on aga vastupidiselt õpilase õigus osaleda õppetöös ja kooli kohustus aktsepteerida õpilast.

See seab õpetajate ette pedagoogilise väljakutsekuidas kavandada ja teostada õpetamisprotsessi nii, et igal õpilasel oleks tema oskuste tasemele vastav ülesanne, et see ülesanne oleks muusikaliselt tähtis ja funktsionaalselt tähenduslik ning, et õpetamissituatsioon viiks uue õppimiskogemuseni ja looks õpilase jaoks uued selged eesmärgid. Sellise väljakutse vastuvõtmine võib tuua õpetajale rohkem tööd, kuid aja jooksul toob see lisatöö kasu mitte ainult õpilasele ja õpetajale, vaid ka kogu õpperühmale.

Õpetaja lugupidav ja julgustav suhtumine õpilastesse on õpetamise edukuse jaoks ülimalt tähtis. Hoolimata füüsilisest või vaimsest puudest või mõnest muust õppeprotsessi piiravast asjaolust võib õpilasel olla tugev õppimispotentsiaal ja muusikaline anne. Õpetaja ülesandeks on lapse tugevad küljed üles leida ning potentsiaali kasutada. Puudega inimestel on nagu kõigil teistelgi õigus muusikat õppida ja tunda õpitust rõõmu isegi siis, kui õppeprotsess on tunduvalt aeglasem kui tavapärase muusikaõppes. Erivajadustega inimeste muusikaõpe võimaldab sellistel lastel ja täiskasvanutel saada muusikalist haridust ning

kasutada oma õppimispotentsiaali ja ressursse.

Institutsioonilisel tasemel vastutavad kaasamise eest õpetajad. Lisaks tuleks kaasamist praktiseerida ka väljaspool formaalseid institutsioone sotsiaalkultuurilisel tasandil. Kultuurilisest sotsiaalsest keskkonnast oleneb palju, kuidas erivajadustega inimesi aktsepteeritakse.

Erivajadustega inimeste muusikaõppega tegelevate asutuste korraldatud avalikud esinemised, kontserdid ja teised muusikasündmused annavad puuetega õppijatele ja muusikutele ning kultuuriliselt aktiivsetele kodanikele kindlustunde. Soomes on näiteks viimaste aastate jooksul oluliselt rohkem puuetega inimesi esinenud avalikkuse ees muusikute ja näitlejatena või muudel kultuurialadel. Selle tulemusena muutub puude mõiste ja määratlus, muutub suhtumine puuetega inimestesse nii hariduskeskkonnas kui ka ühiskonnas tervikuna. Erivajadustega inimesed pigem mitmekesistavad ühiskonda, mitte pole sotsiaalseks probleemiks ja koormaks. Aja jooksul tugevdab kaasamine erivajadustega inimestele muusika õpetamise osa ühiskonnas tervikuna.

Õpetaja positiivsed väljakutsed

Muusikalise erihariduse alused ja eesmärgid sarnanevad üldise muusikahariduse omadele, kuid siin on rõhk asetatud õppe individuaalsele perspektiivile. Teisisõnu nõuab edukas muusika eriõpe iga õpilase jaoks eraldi õppekava koostamist. Lisaks sellele nõuab erivajadustega õpilastega tegelemine õpetajalt osavõtlikkust ja avatud

suhtlemist. Neid oskusi võib nimetada ka „inimeste lugemise oskuseks“.

Erivajadustega õpilastega töötamine esitab õpetajale märkimisväärselt suuremaid väljakutseid kui tavalist muusikaharidust saavate õpilaste puhul. On äärmiselt oluline, et õpetaja mitte ainult ei tunnistaks neid väljakutseid, vaid otsiks neile ka aktiivselt lahendusi.

Sobiva õppemeetodi otsimine või toimiva suhtluskanali loomine õpilasega arendab ühtlasi ka õpetaja professionaalseid oskusi. Pidev meetodite leidmise ja probleemide lahendamise protsess saab põnevaks seikluseks, millest on kasu mõlemale poolele: õpilasel on ligipääs muusikaõppele ja õpetaja saab ametiaselt areneda.

Erivajadustega õpilaste õpetamine on positiivne väljakutse.

Hariduslik võrdsus, kultuuriline sotsiaaltöö, demokraatlik muusikuks olemine

Erivajadustega õpilaste muusikaõppe hariduslikud, sotsiaalsed ja kultuurilised väärtused võib sõnastada järgmiste mõistete kaudu: hariduslik võrdsus, kultuuriline sotsiaaltöö ja demokraatlik muusikuks olemine. Kogemusele toetudes võib öelda, et erivajadustega inimeste muusikaõppe on andnud sellistele inimestele võimaluse lülituda eesmärgile suunatud muusikaõppesse ja on sel moel arendanud haridusliku võrdsuse kontseptsiooni. Õppimine ja muusikalistes tegevustes osalemine on andnud

paljudele õpilastele võimaluse ületada piir ning muutuda mitmel viisil ühiskonna aktiivseks liikmeks. Sel moel võib erivajadustega inimeste muusikaõpetaja tööd lugeda kultuuriliseks sotsiaaltööks. Mõnel juhul on erivajadustega inimeste muusikaõpe edendanud demokraatlikku muusikuks olemise mõtet. Omandatud muusikaalased oskused on võimaldanud mõnedel puudega õpilastel saada tegevmuusikuteks ja kontserte andvateks artistideks.

Kultuuriline sotsiaaltöö ühendab eelnevalt nimetatud kaasava ja sotsiaal-kultuurilise hariduse mõisted. On üldtuntud tõde, et muusika õppimine loob osalemise kaudu ühtekuuluvustunde ning edendab seega individuaalset arengut. Kultuurilise sotsiaaltöö eesmärk on selle idee elluviimine väljaspool tavalist muusikaharidust nende inimeste seas, kes vajavad ühiskonnas osalemiseks rohkem hariduslikku tuge ja abi.

Soomes on mõned erivajadustega muusikud saavutanud meedia kaudu riikliku tuntuse ning esinenud arvukatel kontsertidel ja üritustel. Seega hakkavad nad oma muusikalise tegevusega ka ühiskonda mõjutama ning ideaaljuhul muutub ühiskond nende potentsiaalset ja ressursidest palju teadlikumaks. Individuaalsest vaatenurgast võib selline muutus ilmneda võimaluste andmises, kuid sel võib olla mõjusid ka ühisel tasandil: nende muusikuksolemine annab meile kõigile märku kultuurilisest muutusest.

Kokkuvõte

Eesmärgile suunatud muusikaõpe on erivajadustega õpilaste jaoks võimalus omandada muusikalisi oskusi ja teadmisi. Kultuurivaldkonnas tekib niinimetatud puudega inimeste muusikakultuur, mida veavad puudega muusikud. Puudega muusikud tõusevad artistidena esile, liikudes üha enam ühiskonna keskmesse. Selline positiivne kultuuriline muutus ei mõjuta mitte ainult suhtumist puudesse – see muudab ka muusiku mõistet, andes kõigile demokraatliku võimaluse olla muusik.

Muusika õppimine ja kaasatus annavad erivajadustega õpilastele võimaluse lülituda ühiskonda aktiivse tegijana. Seega loob erivajadustega inimestele mõeldud muusikaõpe võrdsuse hariduses ja laiemalt vaadates ühiskonna kultuurivaldkonnas üldse. Selle tulemused võivad olla ühiskonna jaoks isegi sügavamad – uut laadi tolerantus, vastutustunne ja humaansus.

Põhilised juhtnõõrid erivajadustega inimestele muusika õpetamiseks

- Kohandage tavaõppes kasutatavad materjalid ja pedagoogilised ning hindamise meetodid erivajadustega inimestele sobivaks.
- Tutvuge erivajadustega inimeste õpetamise pedagoogiliste võtetega ning kasutage neid oma töös vastavalt õpilase tasemele.
- Koostage eesmärgile suunatud, kuid realistlik individuaalne õppekava, mis vastaks õpilase võimetele.
- Püüdke luua loogiline õpetamisprotsess.
- Tagage erivajadustega õpilaste jaoks paindlik ajakava.
- Hinnake regulaarselt õpilaste individuaalset arengut ja lisage vastavalt sellele uusi õpieesmärke.
- Tehke koostööd õpilase pere, sõprade ja hooldajatega.
- Esitage õpilasele õpieesmärke talle arusaadavas vormis.
- Valige ja koostage õppematerjal, mis sobib õpilase muusikaliste oskustega.
- Valige õpilasele sobiv pill.
- Vajadusel organiseerige pilli mängimiseks abivahendid.
- Toetuge õpilase nõrgemate oskuste arendamiseks tema tugevatele külgedele.
- Keskenduge ühele ülesandele korraga. Korrake seda seni, kuni õpilane on selle oskuse täielikult omandanud, sest ainult siis suudab ta musitseerides mitut ülesannet korraga täita.
- Varieerige muusikatunni sisu ja pikkust vastavalt õpilase võimetele.
- Uskuge kõikide õpilaste õpipotentsiaali.
- Olge kannatlik, ükskõik kui aeglane õpiprotsess ka ei oleks.
- Kiitke õpilast edu puhul ja tundke rõõmu omandatud oskuste üle, kuid ärge unustage pakkuda ka uusi väljakutseid.
- Kohelge oma õpilasi alati lugupidavalt.
- Looge soe ja toetav õhkkond, mis loob positiivsed õpikogemused.

Erivajadustega inimeste muusikaõpe Lätis

Läti Vabariigi haridusseaduses määratletakse erivajadustega inimestele antavat haridust individuaalõppe vormina. Hariduslike erivajadustega inimesed võivad põhi- või keskhariduse saada spetsiaalsetes haridusasutustes, kui seda ei takista nende tervislik seisund. Lätis on ligikaudu 9000 erivajadusega last. Suurimat ebamugavust tekitab erivajadusega laste ja noorte jaoks see, et nad ei saa valida kooli, kus õppida, kuna koolid ei suuda tagada nende jaoks vajalikke tingimusi.

Hariduslike erivajadustega õpilastele suunatud koolide ja päevakeskuste kõrval on mõned muusikakoolid võtnud aktiivse hoiaku erivajadustega inimeste õppe parandamiseks. Viimastel aastatel on õpetajate seas märgata huvi tõusu selle töö vastu.

Ajal, mil Läti kuulus NSV Liitu, toimus ühiskonnas jõuline eraldamisteguvus. Puudega inimestele ei võimaldatud ligipääsu kauplustesse, teatritesse või teistesse avalikesse kohtadesse ning üldine hoiak puudega inimeste suhtes oli negatiivne või vaenulik. Koos Läti iseseisvumisega on puudega inimesed samm-sammult oma koha ühiskonnas tagasi saanud.

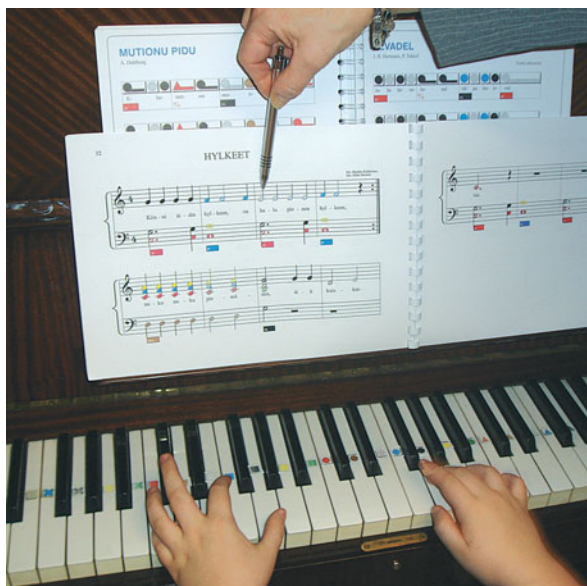
Muusikakoolide traditsioon on Lätis väga vana. Muusikahariduse kraadiõppeprogrammid on küllaltki ranged ja nõudlikud, mille tulemusena on esile kerkinud palju andekaid muusikuid. Erivajadustega inimestele pole muusikaõpe aga kättesaadav olnud, sest nende hariduslikke vajadusi ei saa traditsioonilises muusikaõppesüsteemis arvestada.

Idee alternatiivsete noodimetoodikate kasutamiseks erivajadustega inimeste muusikaõppe vahenditena töid Lätti Põhjamaade kolleegid. Tänu Norse ja Baldone muusikakoolide vahelisele koostööle loodi viiuliansambel *Brita Band* ja ansambel *Krasu Orkestris* ning viimane tegutseb päevakeskuses *Saule* seniajani. 1997. aastal asutas Sarma Freiberga Festival Foundationi, mis korraldab festivale, kontserte ja heategevusüritusi, kus puuetega inimesed esinevad koos läti popstaaride või ooperilauljatega.

Idee pakkuda muusikaõpet erivajadustega inimestele tekkis Pavuls Jurjansi Muusikakoolis üle kümne aasta tagasi. Sellest ajast saadik on Pavuls Jurjansi Muusikakool püüdnud murda eelarvamusi ja teinud traditsioone väärtustava kultuuri raames erivajadustega inimeste muusikaõppele särava alguse. See muusikakool oli esimene, mis andis erivajadustega õpilastele võimaluse proovida muusikat õppida.

Muusikaga tegeletakse aktiivselt paljudes erikoolides ja päevakeskustes, kus eriti populaarsed tegevused on laulmine ja ansamblites mängimine. Alates 2004. aastast on erivajadustega inimestel Riias olnud võimalus saada muusikaõpet kahes muusikakoolis: Pavuls Jurjansi Muusikakoolis ja Jugla Muusikakoolis. Praegu võtavad erivajadustega õpilasi vastu ka teised asutused, nagu Bolderaja Kunsti- ja Muusikakool ning Durbe piirkonnavalitsuse muusikastuudio.

Erivajadustega inimeste muusikaõpe Eestis

Muusikahariduse andmist Eestis sätestab EV Haridusministeerium ning seda peavad järgima kõik haridusasutused. Erivajadustega laste muusikaõpe on sätestatud põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava ning toimetuleku riikliku õppekavaga. Oma igapäevases töös koostavad õpetajad sageli ise õppematerjale, tavakoolide jaoks mõeldud materjale kohandades. Erivajadustega laste muusikaõppes on suur vajadus üldise metoodika järele.

Eestis on ligikaudu 5000 erivajadustega last. Praegu ei ole erivajadustega lastele mõeldud muusikaõpe

kõigile kättesaadav, kuna paikkondlikult ei ole muusikaga tegelemiseks vastavaid võimalusi loodud. Kõik kohalikud omavalitsused ei ole veel valmis erivajadustega laste muusikaõpet korraldama ja selleks ressursse eraldama. Erinevad muusikaõpetust pakkuvad asutused (huvikoolid, huvikeskused) on sageli spetsialiseerunud kindlatele muusikaharrastustele: liikumine (tants), pillimäng, teater, laulmine. Sageli kasutatakse erivajadustega inimeste muusikaõppes muusikateraapia elemente. Muusika on integreeritud teiste elementidega ja ei ole eesmärgile suunatud, vaid pigem meelelahutuseks.

Alternatiivina saavad asutused viia erivajadustega inimeste muusikaõpet läbi projektidena. Erivajadustega inimeste muusikaõpet pakub mitu mittetulundusühingut, nagu näiteks Pahkla Camphill Küla, Maarja Küla ja Tolaram Foundation. Muusikaga saab tegeleda ka sellistes ravi- või sotsiaaltöösutustes nagu Astangu Rehabilitatsioonikeskus ja JUKS.

Õpetajate koolitus tööks erivajadustega õpilastega toimub peamiselt Tartu Ülikoolis, kus koolitatakse eripedagooge, ja Tallinna Ülikoolis, kus lisaerialana saab õppida ka muusikateraapiat. Enamik muusikaõpetajaid, kes töötab erivajadustega lastega, on kvalifitseeritud muusikaõpetajad.

Erivajadustega inimeste muusikaõpe Soomes

Erivajadustega inimeste muusikaõppe eesmärk on arvestada õpilasi, kellel on teistsugused õpivajadused. Soomes on peamine põhimõte erivajadustega õpilaste hariduse osas nende kaasamine üldõppesse. Seetõttu osaleb iga laps alg- ja põhikoolis (7- kuni 16-aastased) muusikaõppes.

Õigus osaleda oma kogukonna kultuurielus ja nautida kauneid kunste on üks põhilisi inimõigusi. Vastavalt Soome seadustele on riigil ja kohalikel

omavalitsustel kohustus võimaldada kõigile juurdepääs kunstihariduse algteadmistele ning korraldada kultuurilist tegevust. Neid ülesandeid täidavad tavaliselt muusika- ja kunstikoolid ning täiskasvanuhariduse keskused. Kuid siiski jääb paljudele inimestele muusikaharidus füüsiliste või vaimsete piirangute tõttu kättesaamatuks.

Alla 7-aastased lapsed saavad osaleda laste muusikaringide töös. Kuid need rühmad on tasulised ja tegutsevad ainult suuremates linnades ja elupiirkondades. Ehkki erivajadustega lastele ja täiskasvanutele mõeldud eesmärgistatud muusikaõppe võimalusi tuleb juurde, pakutakse pedagoogiliste erinõudmiste tõttu seda vaid mõnes muusikakoolis. Ainuke muusikakool, mis on suunatud peamiselt erivajadustega õppijatele, on Resonaari Keskus. Erivajadustega inimeste muusikahariduse eesmärk on võimaldada kõigile juurdepääs institutsioonilisele muusikaõppele.

Erivajadustega inimeste muusikaõpe kogub Soome muusikahariduse spetsialistide seas, koolides, muusikakoolides ja ülikoolides järjest enam tähelepanu. Näiteks Sibeliuse Akadeemia ja Helsingi Ülikool on avanud algkooliõpetajate koolituse raames muusika eriõppe kursused.

Sissejuhatus

Järgmine osa koosneb kolme partnerriigi juhtumianalüüsist. Need on lood õpilastest, kes on osalenud erivajadustega inimeste muusikaõppeprojektides pikemat aega. Juhtumianalüüsid põhinevad koolikeskkonnas tegelikult toimunud ja need on avaldatud õpilaste või nende hooldajate loal. Igal õpilasel on oma lugu selle kohta, kuidas muusika on neid mõjutanud või nende elukäiku isegi muutnud.

Juhtumianalüüsid on kirjutatud õpetaja vaatepunktist. Igas juhtumis kerkib üles kolm põhiteemat: alguspunkt (mis oli õpilase motivatsioon ja seisund muusikaõpingute alguses), edasimineku muusikaõpingutes (omandatud pillimänguoskused, õppeolukorra sotsiaalne paranemine, kasutatud pedagoogilised lahendused) ning “tulemused” (muusikaõppe positiivsed mõjud, muusikalised ja muusikavälised tulemused).

Projekti *Muusika kõigile* käigus paluti õpetajate kollektiivil väljendada arvamust õpetaja käsiraamatu

sisu kohta. Üheks soovitusena oli see, et õpetajad võiksid erivajadustega inimestele muusikaõpet andvate õpetajate juhtumianalüüse lugedes saada inspiratsiooni ja julgustust. Erivajadustega lastega tegelevate õpetajate töö on väljakutseid esitav ja õpetajad võivad ennast alguses ebakindlalt tunda. Siin esitatud juhtumianalüüside eesmärgiks on pakkuda õpetamisprotsessi kirjeldust ja anda ka praktilisi nõuandeid erinevate erivajadustega inimeste muusikaõppes kasutatud õpetamis-metoodikate kohta.

Kõige olulisem, mida projektis *Muusika kõigile* osalenud õpetajad soovivad, on olla kannatlik. On mitmeid häid põhjuseid, millest mõned on esitatud siinses raamatus ja mis kinnitavad, et muusikat suudab õppida igaüks. Mõned inimesed vajavad ainult rohkem aega, jõupingutust ja õpetajapoolset põhjalikku juhendamist.

Juhtumianalüüsid

Mia on intellektipuudega noor naine. Vaatamata sellele käib ta töö ja on ka erinevate puuetega inimeste ühingu aktiivne liige. Ta alustas klaveriõpinguid Resonaari muusikakoolis 1999. aastal ning sellest ajast saadik on muusika tema elus olulist rolli mänginud. Mia mängib mitmes erinevas bändis süntesaatorit ja võtab klaverimängu õppimiseks eratunde. Ta on oma muusikaharrastusele tõeliselt pühendunud, kuigi see on vaid üks osa tema aktiivsest elust.

Akordide mängimine oli kõige märkimisväärsim muusikaline oskus, mille Mia klaveriõpingute esimese aasta vältel omandas. Ta oskab akordimärke lugeda ja mängib akorde ladusalt kahe sõrmega (suur või väike terts). Meloodia mängimine on tema jaoks väljakutse, kuid teisest küljest on akordide mängimine ühisel musitseerimisel küllaldane oskus: Mia suudab vabalt mängida rühmas, aga saata ka näiteks solisti või lauljat.

Aktiivse inimesena soovib Mia harjutada ka kodus.

Kaspar on 10-aastane autistlik poiss. Ta käib erikoolis ja õpib üks kord nädalas muusikakoolis klaverimängu. Alguses oli ta väga segaduses: ta soovis proovida kõiki pille korraga, suutis ühele asjale keskenduda vähem kui minutiks, karjus jne. Selleks et aidata Kasparil muusikatunni struktuur ja kord leida, hakkasime kasutama piltidega kaarte. Kaartidel on pillid, mida me tunnis kasutama hakkame, või teema või laulude tunnused, mida me mängima või laulma hakkame. Ta näeb tegevuse ajal kaarti. Enne tegevuse muutmist näitame alati talle uut kaarti.

Algul on autistlikud õpilased võimelised ühele asjale keskenduma tavaliselt väga lühikest aega, kuid meie eesmärgiks on seda aega vähehaaval pikendada. Kui

Puudega inimese jaoks võib üksinda harjutasaja planeerimine ja harjutamine keeruliseks osutuda.. Seetõttu on tal Resonaari korraldatud „mängusõber“ - vabatahtlik muusik, kellega Resonaari õpilane saab väljaspool koolitunde harjutada.

Mängusõbra abil saab õpilane kogeda ühiskondlikku kaasatust, osalemist ja jagamist. Mängusõbra tegevust võib vaadelda näitena kultuurilisest sotsiaaltööst ning see toob vabatahtlikkusel ja heategevusel põhinevasse sotsiaaltööstikku midagi uut. Me oleme avastanud, et mängusõber on julgustanud õpilasi oma muusikalisi oskusi palju laiemalt kasutama ning toonud motivatsiooni ka nende muusikaõpingutesse kodus.

Mia mängusõber on Sanna ja ta on professionaalne viuldaja. Sanna ja Mia mängivad koos umbes üks kord kuus. Mõnikord osalevad muusikategemises ka Mia naabrid ning siis lõbutsevad nad koos.

tunnis tuleb midagi täiesti uut, valmistab õpetaja Kaspari selleks eelnevalt ette, näidates talle uut kaarti. Nad võivad seda näiteks koos värvida ning pärast mõne tunni möödumist võib õpetaja tundi uue tegevuse lisada. Kaardid peavad alati olema üsna suured ning selgete ja erksate piltidega. Pillid, mida muusikatundides kasutatakse, on samuti suured ja hea heliga, kuna siis on autistlikul lapsel parem sellele keskenduda.

Nüüd tunneb Kaspar muusikatunni ülesehitust ning teab samm-sammult kõike, mis juhtuma hakkab. See aitab tal end kindlana tunda ning ta suudab õppimisprotsessile keskenduda. Kaspar on õppinud palju uusi laule ja klaverimängu algteadmisi.

Peeter on 20-aastane noor mees, kellel on Downi sündroom. Seitse aastat tagasi tõi tema ema, kes kuulis uuest erivajadustega lastele mõeldud programmist, ta Tolaram Foundationi muusikaõppekeskuse tutvustusele. Peeter istus kogu tutvustuse aja tooli all ja keeldus välja tulemast. Poiss vaid raputas pead ja mõmises. Ema oli valmis alla andma ja lahkuma, kuni üks õpetaja hakkas Peetriga suhtlema. Nad leidsid ühise keele käsi rütmis kokku lüües. Peeter tuli tooli alt välja ja õpetajad hakkasid talle erinevaid pille tutvustama. Kõige huvitavam pill oli tema jaoks figuurnootide sümbolitega varustatud metallofon. See pill sai määravaks, et poiss nõustus muusikakeskusesse uuesti tagasi tulema.

Peeter hakkas õppima muusikat figuurnootide abil. Lauale asetati kaks värvi ning ta sai nende kahe noodid mängimisega metallofonil hakkama. Üsna peatselt õppis ta tundma kõiki figuurnootide sümboleid ja leidma pillil vastavaid klahve. Peeter hakkas klaverit mängima, kasutades meloodiate mängimiseks ainult oma paremat kätt. Pärast seitsmeaastast harjutamist on ta nüüd suuteline

mängima mõlema käega – tema silma ja käe koostöö on märgatavalt paremaks muutunud. Peeter oskab ladusalt lugeda ka figuurnoote: noodivõtit, -pikkust ja rütmi, akordi sümboleid jne.

Algusest peale on Peeter alati soovinud alustada iga muusikatundi muusika järgi marssimisega. Pärast aastate pikkust rituaali on tema marssimine tunduvalt paremaks muutunud ning nüüd on see rütmiline liikumine koos käte ja jalgade hea koostööga, mitte lihtsalt kohmakas sammumine. Rütmipulgad ja džembetrummid mängisid tema rütmist arusaamise parandamisel olulist rolli. Peetrile meeldib liikuda ja ta naudib tantsimist ning erinevaid muusikaga seotud mänge. Eelmisel kevadpeol liigutas ta oma ema pisarateni, paludes teda endaga valssi tantsima. Muusika mängib täna Peetri elus olulist rolli ja positiivsed tulemused on selgesti märgatavad. Meil on käinud mitmeid Downi sündroomiga õpilasi, kuid igaüks neist on omamoodi. Seetõttu on õpetaja see, kes peab kohanema – last tuleb võtta sellisena, nagu ta on.

Seijal on tõsine intellektipuu. Tal on suhtlemis- ja õpiraskused ning tema käitumine on mõnikord ettearvamatu. Ta on kogu oma elu elanud institutsionaalse korralduse järgi ning see on kahtlemata jätnud jäljed tema sisemaailmale. Seija osales Resonaari pilootprojektis 1999. aastal. Pärast programmi lõppu andsid õpetajad hinnangu, et Seija ei ole võimeline muusikat õppima.

Paari aasta pärast kohtusid nad uuesti. Kui Seija nägi oma endisi õpetajaid, hakkasid ta sõrmed

automaatselt klaverimängu imiteerima. Õpetajad mõistsid oma viga: nad oleksid pidanud uskuma Seijassee kui potentsiaalsesse õppijassee päris algusest peale. Niisiis tuli Seija Resonaarisse tagasi ja alustas oma muusikaõpinguid.

Esialgu suutis ta musitseerida ainult süntesaatoril, tundes ainult mõnda figuurnooti. Tema arusaamine rütmist oli väga piiratud. Kuueaastase harjutamise järel on ta nüüd võimeline neljakeelelisel kitarril

rütmis akorde mängima. Tema õppimisprotsessid on väga aeglased, kuid siiski tulemuslikud. Alguses käis ta ainult eratundides, kuid üsna üllatuslikult selgus, et parim meetod on tema jaoks rühmatöö. Seija kõrghetk oli eelmisel aastal, kui ta esines kitarrimängijana Resonaari iga-aastasel kontserdil koos Soome juhtivate muusikute ansambliga. Seija

pidi kogu pala vältel mängima rütmis ühte ja sama akordi. Oma osa mängus nautis ta täiel määral.

Õpetajad said Seija loost õppetunni - mitte kunagi ei tohi õpilasi lootusetuks pidada, alati tuleb uskuda õppimisvõimesse. Leidke iga õpilase tugevad küljed ja kasutage neid õppeprotsessi kavandamisel.

Kaia on sügava vaimse ja füüsilise puudega noor neiu. Ta on ratastoolis ja väljendab ennast paari sõna või lause abil, millel on tähendus, kuid mida teised inimesed tihti ilma tema ema abita ei mõista. Lisaks on tal ka nägemispuue. Kaia on käinud Tolaram Foundationi muusikaõppekeskuse muusikatundides seitse aastat. Kaia suhtub õppimisse väga positiivselt. Ta soovib muusikategemises kõike uut proovida ja õppida. Ema jutu järgi ootab ta muusikatunde alati. Lisaks muusikast rõõmu tundmisele aitavad tunnid kaasa Kaia füüsilisele aktiivsusele: pillimäng ja kehalised rütmiharjutused suurendavad tema käeliigutuse amplituudi ja laulmine toetab tema vokaalseid võimeid ning suurendab ka tema sõnavara.

Algul õppis Kaia plokkflööti mängima. Ta alustas ainult huulikusse hingamisega ja väsis väga kiiresti. Viieaastase harjutamise tulemusel paranes tema kopsumaht sedavõrd, et ta on nüüd võimeline huulikusse puhuma ja helisid tekitama. Tänu Kaia koostööaltile olekule õpib ta õpetajat kuulates kiiresti

ja on juba suuteline koos õpetajaga ühte nooti rütmis mängima. Ta soovib väga õppida flöödi avasid vajutama, et meloodiaid mängida, kuid see ei ole tema spastilisuse tõttu veel võimalik. Talle meeldib musitseerida veel marakaga ja nautida kellamängu. Kaia katsetab ka trumme, kuid see on tõsise spastilisuse tõttu keeruline. Eriti palju võimalusi tema keha kasutamiseks ei ole, aga õpetaja püüab alati talle muusika tutvustamiseks erinevaid viise leida.

Kaia alustas laulmist vokaalidega a ja u ning kolmeaastase harjutamise järel on ta nüüd suuteline laulma kahesõnalisi laule, nagu "kuula, kuula, Kaia, kuula". Ka tema eneseväljendus sõnade abil on paranenud. Kaia õpetaja on lugenud teoreetilist materjali tema puude kohta, samuti on tal kogemus nägemispuudega laste osas. Kaia ema on väga pühendunud oma tütre õpingutesse. Ta on õpetajale suureks abiks, kuna käib oma tütrega alati muusikatundides kaasas.

Roland on 12-aastane poiss, kellel on tõsised keskendumisraskused. Pavuls Jurjansi Muusikakooli astus ta 8-aastaselt. Roland ei suuda rahulikult istuda ja liigub pidevalt ringi. Ta ei ole võimeline rääkima, kuid suudab suhelda kirjalikult. Kuigi ta armastab muusikat, on pillimängu õppimine tema jaoks raske, kuna ta suudab mängimisele keskenduda maksimaalselt pooleks minutiks. Siiski on ta juba õppinud viulit, löökpille ja klaverit mängima. Kuigi tal on raskusi kõnelemisega, meeldib Rolandile laulda.

Keskendumisraskused olid peamiseks asjaoluks, mis takistasid tal muusikainstrumenti korralikult mängima õppida. Selleks et treenida tema võimet

ühele asjale pikemat aega keskenduda, mõtles õpetaja välja mängu, kus ta asetasklaveriklahvidele tähestiku. Kuna Rolandile meeldisid väga autod, hakkasid nad mängima erinevaid automargi mängu. Roland pidi klaveril mängima automargi (nt L-A-D-A) ja õpetaja ära arvama, millist nime mängitakse, ja vastupidi. Automarkide nimed on lühikesed ja nende mängimine klaveril ei nõua pikka keskendumist. Pärast teatud harjutamisperioodi muutuvad sõnad pikemateks, mängida võib isegi lühikesi lauseid ning lõpptulemusena võib laule luua. Kasutatud meetod võib toimida nootide õppimisel esimese sammuna: õpetaja saavutab õpilase tähelepanu, siis võib noote värvida ja seejärel tutvustada õpilasele vähehaaval figuurnoote.

Daniel. Järgmine lugu õpetas meie erivajadustega lastega töötavaid õpetajaid väga palju, ehkki tegemist on rohkem üldise pedagoogilise probleemi kui spetsiifilise muusikaõppe probleemiga. Lugu räägib igale rühmaliikmele vastava rolli andmisest, et individuaalses õppimisprotsessis parim tulemus saada.

Kuueaastane Daniel on üks osaleja 4- kuni 6-aastastele erivajadustega lastele mõeldud muusikarühmas. Muusikatunnis laulavad ja mängivad nad erinevaid mängu ja pille. Enamik lapsi ei saa kõndida, mis tähendab, et nad kõik istuvad vaikselt ning mängivad mängu peamiselt sõrmede ja kätega.

Daniel teeb alati kõva häält ja häirib kõiki teisi

rühmasolijaid. Ta soovib, et kõik talle tähelepanu pööraksid. Selle probleemi lahendamiseks on õpetaja välja mõelnud erinevaid rollimängu, kus üks laps peab liider olema. Kui Daniel liidriks valitakse, on ta äkitselt suuteline tunnile keskenduma ning ta suudab isegi rühmaga koos laulda ja mängida. Daniel tahab lihtsalt teada saada, kuidas tundub olla liider. Kui ta lõpuks on oma kogemuse kätte saanud, rahuneb ta maha ja tunneb end rahulolevana. Rollimängude tulemusena selgus, et Danielil on väga ilus ja hea kõlav hääl ning ta suudab laulda isegi helistikus. Nüüd õnnestub Danielil mõnikord olla liider mitte ainult rollimängudes, vaid ka soololauljana kontsertidel. Sel moel saab ta teiste inimeste tähelepanu mitte oma häiriva käitumise tõttu, vaid muusikat tehes. Lauljana esinemise kogemus on Danieli end kindlasti palju erilisema ja väärtuslikumana tundma pannud.

Ann on intellektipuudega noor neiu, kellel on lisaks ka kõnehäire. Ta saab sõnadest väga hästi aru, kuid eneseväljendamisel satub raskustesse. Ann on üsna ettearvamatu ja mõnikord tujukas. Ta võib olla väga koostööaldis ja rõõmus, kuid järgmisel korral ei soovi midagi teha ja on lihtsalt vait. Ta on muusikas ja liikumises väga terane, kuid soovib tegeleda nendega ainult siis, kui tal on vastav tuju.

Ann tuli Tolaram Foundationi muusikaringi 11-aastaselt. Ta oli uudishimulik ja täis soovi uusi asju proovida. Õpetaja tutvustas talle erinevaid pille ja mängimisvõimalusi. Ta oli väga huvitatud klaverimängust ja figuurnootide abil koges ta muusikas edu ning sai oma muusikaõpingute jätkamiseks julgustust.

Anni tugevateks külgedeks on klaverimäng, laulmine ja loov kujutlusvõime. Ta õppis küllaltki kiiresti ja oli võimeline kahe käega klaverit mängima juba pärast kaheaastast harjutamist. Ann soovis alati ise laule valida. Tüdruk mängib suurepäraselt ka neljal käel – üks mängija mängib vasaku käe partiid ja teine parema käe partiid. Ta jälgib ladusalt teist mängijat ja oskab oodata, kui partneril kuskil segamini läheb.

Anni elus on kolm olulist asja: tema ema, tema kool ja tema kodumaa Eesti. Need kolm asja on tema laulude ainekukaks. Ann lõi oma esimesed laulud figuurnootide abil. Ta valis värve ja kirjutas noodid üles. Hiljem tegi tüdruk melodiale sõnad. Ta oli oma töö üle väga uhke ja soovis muusikatundides enda loodud laule laulda.

Ema sõnade järgi on Ann alati tantsida armastanud. Ema tegi talle kostüümid ja neist inspiratsiooni saanuna mõtles Ann tantse välja. Oma tantsudele värvi lisamiseks täiendab ta neid alati erinevate aksessuaaridega. Kuigi ta tantsimist armastab, on tema jaoks rütmis liikumine raske. Õpetaja trummimäng on selles osas teda palju aidanud.

Praegu on Ann 18-aastane, täiesti iseseisev noor neiu. Aeg-ajalt tuleb ta muusikaõppekeskusesse klaverit ja teisi pille mängima, kuid seda mitte regulaarselt. Praegu on ta palju rohkem huvitatud laulude loomisest inglise keeles. Muusika on Anni mitmel erineval moel aidanud. Oma laulude loomine on aidanud tüdrukul parandada eneseväljenduskust ja suurendanud soovi vabalt kõneleda. Liikumine ja tantsimine on õpetanud talle, kuidas oma keha juhtida. Pillimäng on parandanud tema keskendumiskust, mälu ja loovust.

Marko lugu näitab, et muusikal võib olla oodatust suurem mõju. Marko alustas Resonaaris muusikaõpinguid 1998. aastal. Ta oli suhteliselt laisk ega olnud õppimisest ja sotsiaalsest suhtlemisest huvitatud ning tal ei olnud ühtegi sõpra. Esimese muusikakoolis veedetud aasta jooksul õppis Marko küllaltki kiiresti basskitarri ja klaverit mängima. Muusikaõpingute käigus hakkas ta ikka rohkem ja rohkem aktiivsust üles näitama - harjutas pilli ja kuulas kodus muusikat. Ta õpetas isegi oma ema klaverit mängima. Marko muutus tunduvalt aktiivsemaks ka väljaspool kodust keskkonda: ta loobus taksosõitudest ja hakkas selle asemel kasutama ühistransporti. Marko leidis endale palju sõpru erinevatelt elualadelt.

Praegu töötab Marko professionaalse muusikuna ja teiste puudega inimeste muusikaõpetajana. Muusikuks olemine on teda viinud ka välismaale: ta on käinud Saksamaal, Eestis, Itaalias, Jaapanis ja Lirimaaal. Ta on ühiskondlikult aktiivne, käib oma sõpradega väljas ja kasutab suhtlusportaale (Facebook). Peaaegu võimatu on uskuda, et veel mõned aastad tagasi ei suutnud seesama Marko ühegi tööga hakkama saada ning oli täiesti võimetu milleski edu saavutama. Talle meeldib oma elu ja tal läheb nii vaimses kui ka füüsilises mõttes hästi.

Marko on muutunud kinnisest ja nõõgitavast mehest sotsiaalselt aktiivseks inimeseks, kes pühendab oma elu muusikale. Muusika on andnud tema elule uue tähenduse ja pannud teda huvituma kõigist eluvaldkondadest.

Lii-o-lii

Soome rahvalaul

Eestikeelne tekst Koidu Ilmjärv

C

Pil - li - mäng meil ko - he al - gab lii - o - lii.

C

Pil - li - mäng meil ko - he al - gab lii - o - lii.

C

Lii - lii lii - o lii - o lii - o - lii.

C

Lii - lii lii - o lii - o lii - o - lii.

Saade

Saadet võib mängida klaveril, mängijaid võib olla mitu.

Saadet võib mängida erinevate pillidega, näiteks:

- esimene rida klaveril või kitaril (*barré*-akordi rütm)
- keskmine rida puhkpillil/-del (või süntesaatori puhkpillihelil)
- kolmas rida basskitarril (või süntesaatori basskitarrihelil)

Keskmisses reas võib akordist mängida ka ainult kahte nooti (tersi)

Saadet saab kasutada kogu loo vältel

Seda *souli*-stiilis saadet saab kasutada ka teiste lugudega.

Avaldatud autori loal

EESMÄRK

- ühe akordi mängimiselt edasiminekuks keerulisema saate mängimisele

TEGEVUS

Akordi saade

- laulge meloodiat ja mängige juurde akordisaadet kindlas rütmis

Meloodia mängimine

- mängi alustuseks eraldi ainult ridade viimaseid takte (*lii-o-lii*)
- laula teksti ja mängi ainult ridade viimaseid takte (*lii-o-lii*)
- saada laulu antud saateakordiga ja mängi meloodiat ainult ridade viimastes taktides
- harjuta kogu meloodia mängimist

VARIATSIOONID

Laulmine ja sõnade loomine

- õpetage laulu osadena. Järellauljad liituvad eeslauljaga *lii-o-lii* osades ja võivad korrata refrääni kajana
- looge laulule omad sõnad

Improviseerimine

- tekstiosale mõtle uued sõnad, nt. hakkame laulma, tantsima jne. või improviseeri uus meloodia
- *lii-o-lii* osad mängi selliselt nagu need on kirjas

ORIGINAALTEKST

Sellel Soome rahvalaulul on sõnadest mitmeid versioone, sageli improviseerib laulja ise.

Selle versiooni sõnade autor on Kaarlo Uusitalo.

Tästä tämä soitto alkaa, lii-o-lii

Tästä tämä soitto alkaa, lii-o-lii

Lii-lii-lii-o-lii-o-lii-o-lii

Lii-lii-lii-o-lii-o-lii-o-lii

Veere, päike

Eesti rahvalaul

1. Veere, veere, päevakene,
helle-helle, leelo-leelo	7. sõsar kuue kuuse taga.
helle-helle, leelo-leelo
2. veere, päeva, vetta mööda,
helle-helle, leelo-leelo	8. Seal sind hellalt hoietakse,
helle-helle, leelo-leelo
3. lasse kaselatva mööda!
helle-helle, leelo-leelo	9. kahe käe peal kannetakse,
helle-helle, leelo-leelo
4. Veere sinna, kus su veli,
helle-helle, leelo-leelo	10. pannaks padjule magama,
helle-helle, leelo-leelo
5. sõõri sinna, kus su sõsar!
helle-helle, leelo-leelo	11. kullasängi puhkamaie,
helle-helle, leelo-leelo
6. Veli viie versta taga,
helle-helle, leelo-leelo	12. hõbesängi hõljumaie.
helle-helle, leelo-leelo

EESMÄRK

- regilaulu laulmine ja rütmis liikumine

TEGEVUS

Laulmine

- õpetaja või eeslaulja laulab ette värsirea ja kõik koos laulavad refrääni: *helle-helle, leelo-leelo*
- eeslaulja võib välja mõelda uue värsireateksti, refrään jääb samaks
- laulu võib laulda kaanonis
- laulmine erineva dünaamikaga - (värsirida tugevalt, refrään vaikselt)

Liikumine

- Liikumine lauldes üksteise taga (vooris)
- Liikumine vabalt (refrääni *helle-helle, leelo-leelo* ajal seistakse)

Tantsimine

- looge lihtne tants liikudes üksteise järel ja/või reas
- suure rühma korral moodustage mitu rida
- muutke tantsuliigutusi, andes selleks vastav märguanne
- vahetage eeslauljat

VARIATSIOONID

Mängud palliga (vaata DVD)

- seistakse ringis, antakse palli käest kätte (väike kollane pall - päike)
- istutakse põrandal ringis, veeretatakse üksteisele palli
- pall peatatakse selleks ajaks kui kuulatakse uut värsirida ja veeretatakse palli või antakse seda edasi *helle-helle, leelo-leelo* refrääni ajal
- samaaegselt võib kasutada kahte palli

Liikumismäng

- kaks õpilast moodustavad kätest kaare ja teised liiguvad selle alt läbi
- liigutakse vabalt ja peatutakse uute värsiridade kuulamiseks. Peatumisel „langeb kaar“ (langetatakse käed). See, kes kinni püütakse, liitub kaarega

Liisusalm (inspireeritud laulust)

Päike veeres üle vee
kuhu päike küll on teel?
Kaeme kauni taeva alla
kus võiks päike peidus olla.
Kes see leidis päikese
see peab käima ringi sees.

Selle liisusalmiga võib laulu alustada. Seda loetakse koos.

Selle liisusalmiga võib valida:

- kes on eeslaulja
- kes juhib tantsu
- kes mängib missugust pilli
- kes saadab laulus *Veere, päike* esimesena Päikese peale päevatööd puhkama

Tegevust võite saata lauldes või mängides:

- kasutades ainult ühte nooti C, G või F (burdoonina)
- mängides või lauldes *hel-le* ajal C ja F ja *lee-lo* ajal C ja G
- võite kasutada erinevaid C, F ja G kombinatsioone

Kaksipa poikaa

Soome rahvalaul

D A D

Kak - si - pa poi - kaa Ku - ri - kas - ta niin ko - mi - as - ti liik - kuu.

D A D

Kak - si - pa poi - kaa Ku - ri - kas - ta niin ko - mi - as - ti liik - kuu.

G D A⁷ D

Pu - na - set o - li re - so - rit ja ho - pi - as - ta pes - lai - piip - pu.

G D A⁷ D

Pu - na - set o - li re - so - rit ja ho - pi - as - ta pes - lai - piip - pu.

Akordisaate kaart

D	%	A	D
Kaksipa poikaa	Kurikasta niin	komiasti	liikkuu.

D	%	A	%
Kaksipa poikaa	Kurikasta niin	komiasti	liikkuu.

G	D	A	D
Punaset oli	resorit ja	hopiasta peslai -	piippu.

G	D	A	D
Punaset oli	resorit ja	hopiasta peslai -	piippu.

EESMÄRK

- lihtsa saateakordi mängimine
- lihtsa seade saatmine individuaalselt ja/või koosmäng rühmas

TEGEVUS

Mängu saade

- laulge laulu ja mängige saateks akorde

Klaverimänguharjutused

- mängige melodiat parema käega
- mängige ainult akordinoote

Saateakordide mängimine (üksinda ja rühmas)

- mängige akordi ainult rea esimeses taktis
- mängige akorde kaks korda taktis
- mängige akorde neli korda taktis
- võite saata laulu kasutades rütmikaarti (lk 46)

VARIATSIOONID

Peast mängimine

- peast laulmine ja mängimine

Improviseerimine

- saatke akordidega ning improviseerige saadet kasutades pentatoonilist D-duuri:

- võite kombineerida saadet teiste rahvalauludega sellest raamatust

ORIGINAALTEKST

Sõnad on Põhja-Soome Ostrobothnia piirkonna murdes.

Eestikeelne kokkuvõte:

Laul räägib kahest poisist ("kaksipa poikaa"), kes liiguvad kenasti ("komiasiti liikkuu"). Nad kannavad kauneid punaseid rõivaid ("punaaset resoorit") ja neil on isegi piibud, millel on hõbekaunistused ("hopiasta peslaipiippu").

Matan mure

Läti rahvalaul

Eestikeelne tekst Karl Aben

2. .:; Panin mure kivi alla,
lauldes läksin edasi. .:;
Refr: .:; Ramtai, ramtai ...

3. .:; Kui ma elan, siis ma elan,
elan ilmas lõbusalt. .:;
Refr: .:; Ramtai, ramtai...

4. .:; Läksin nurme laulu lüües,
läksin õue lauldes ka. .:;
Ref: .:; Ramtai, ramtai...

EESMÄRK

- rühmas mängimine
- keerulise seade omandamine

TEGEVUS

Noodistatud lauluseade mängimine

- seade sisaldab erineva raskusega partiisid - mõelge hoolikalt, milline partii igale mängijale sobib
- harjutage laulu osadena

VARIATSIOONID

- seadet võib mängida rühmas ksülofonidega, süntesaatoritega või orkestripillidega

ORIGINAALTEKST

1. Bēdu, manu lielu bēdu
Es par bēdu nebēdāj'.
Ramtai, ramtai, radiridi, rīdi,
Ramtai, rīdi, rallallā.

2. Liku bēdu zem akmeņa
Pāri gāju dziedādams.
Ramtai, ramtai, radiridi, rīdi,
Ramtai, rīdi, rallallā.

3. Es negāju noskumusi
Nevienā(i) vietīņā
Ramtai, ramtai, radiridi, rīdi,
Ramtai, rīdi, rallallā.

4. Ar dziesmiņu druvā gāju,
Ar valodu sētiņā.
Ramtai, ramtai, radiridi, rīdi,
Ramtai, rīdi, rallallā.

Seade rühmas mängimiseks (vaata eestikeelset teksti lk 30)

Andris Jansoni seade

Be - du, ma - nu lie - lu be - du, es par be - du ne - be - daj'.

Ram - tai, ram - tai, ra-di ri-di ri - di ram - tai - ri - di ra - la - la.

Suured linnud, väiksed linnud

Läti rahvalaul

Eestikeelne tekst Ene Järvik

D A D

Suu - red lin - nud, väik - sed lin - nud, me - si - lin - nud, pu - tu - kad.

A D A D

sss - sirr - sirr sss - summ - summ, len - da - vad kõik mi - ne - ma.

EESMÄRK

- mootorika ja koordinatsiooni arendamine

TEGEVUS

Käe- ja sõrmemängud

- laulge ja mängige vastavalt piltidele

Liikumine

- looge liigutusi vastavalt laulu tekstile
- looge uus tekst ja improviseerige vastav liikumine

VARIATSIOONID

- liigutuste asemel proovige kasutada erinevaid rütmipille
- muutke dünaamikat, laulmisviisi ja pillimängu

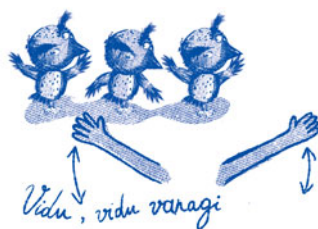
Algselt oli see sõrmemäng, kuid kergem on alustada käe- või kehamängudega.

ORIGINAALTEKST

Juku, juku, siki putni,
Vidu, vidu vanadziņ',
S-s-s mušiņas,
S-s-s odiņi,
Dun-dun, resnie dunduri.

Juku, juku, lieli putni,
Vidu, vidu vanagi.
S-s-s mušiņas,
S-s-s odiņi,
Dun-dun, resnie dunduri

Käemängud

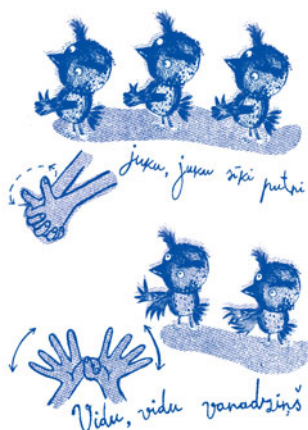

Suured linnud, väiksed linnud,
mesilinnud, putukad.

Sss-sirr-sirr, sss-summ-summ,
lendavad kõik minema.

Näpumängud

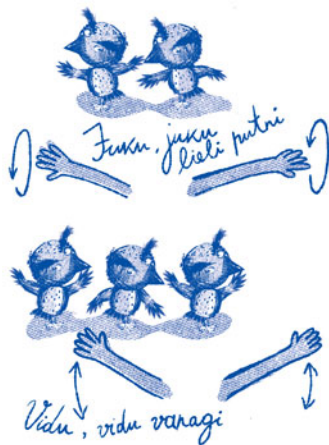
Suured linnud, väiksed linnud,
mesilinnud, putukad.

Sss-sirr-sirr, sss-summ-summ,
lendavad kõik minema.

Mängu erinevad variandidid

1.

Suured linnud, väiksed linnud,
mesilinnud, putukad.

Sss-sirr-sirr, sss-summ-summ,
lendavad kõik minema.

Suured linnud, väiksed linnud,
mesilinnud, putukad.

Sss-sirr-sirr, sss-summ-summ,
lendavad kõik minema.

3.

Suured linnud, väiksed linnud,
mesilinnud, putukad.

Sss-sirr-sirr, sss-summ-summ,
lendavad kõik minema.

Trullan trullan

Soome rahvalaul

Markku Kaikkoneni seade

A

C Dm G⁷ C

Trul - lan, trul - lan trul - la lal - la lei. Trul - lan, trul - lan trul - la lal - la lei.

C Dm G⁷ C

Trul - lan, trul - lan trul - la lal - la lei. Trul - lan, trul - lan trul - la lal - la lei.

B

Ent - ten tent - ten tee - li - ka ment - ten, his - sun kis - sun vaa - pu - la vis - sun.

Ee - lin kee - lin lot. Vii - pu - la vaa - pu - la vot.

A Trullan, trullan, trulla-lalla-lei, Trullan, trullan, trulla-lalla-lei.
Trullan, trullan, trulla-lalla-lei, Trullan, trullan, trulla-lalla-lei.

C

Ul - le dul - le doff. Kink - ke laa - de koff.

Kof - fe - laa - de kink - ke - laa - de ul - le dul - le doff.

A Trullan, trullan, trulla-lalla-lei, Trullan, trullan, trulla-lalla-lei.
Trullan, trullan, trulla-lalla-lei, Trullan, trullan, trulla-lalla-lei.

D (improvisatsioon)

A Trullan, trullan, trulla-lalla-lei, Trullan, trullan, trulla-lalla-lei.
Trullan, trullan, trulla-lalla-lei, Trullan, trullan, trulla-lalla-lei.

EESMÄRK

- vormiõpetus - (Rondo vorm - ABACADAEA)
- sõnariimimine

TEGEVUS

A-osa

- laulmine

B, C ja D osad

- riimide hääldamine kindlas rütmis
- kasutage ka teisi riime ja mõelge ise uusi välja

VARIATSIOONID

Kehapillid laulu saateks

- põlvepatsud kindla rütmiga
- kordamööda patsud ja plaksud
- saateks anda erinevaid kehapillide ülesandeid

Mängimine

- mängige kehapillidega sõna rütmi või riime või kasutage rütmipille

Liikumine

- tantsige A-osa
- kasutage riimi esinedes paaris; kasutage kehapille või rütmipille vms.

Võite kombineerida selle loo osasid teiste lugudega sellest raamatust, nt riimid sobivad hästi rahvalaulude vahemänguks.

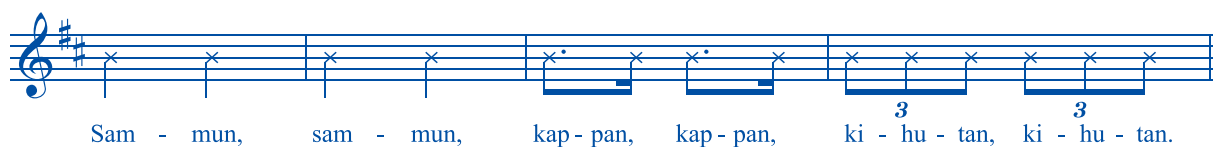
ORIGINAALTEKST

Tegemist on sõna- ja riimimänguga.

Sõida, sõida, hobune

Läti rahvalaul

Eestikeelne tekst Koidu Ilmjärv

EESMÄRK

- erinevad noodipikkused (1/4, 1/8, 1/16) ja kindla pulsi hoidmine

TEGEVUS

Laulu rütmiline koostegevus

- kasutage kehapille (patsutamine, plaksutamine)
- kasutage rütmipille

Liikumine

- erinevad liikumised kõndimiseks, jooksmiseks
- esimese lause ajal kõndige rütmis
- teise lause ajal liikuge vastavalt sõnadele

VARIATSIOONID

- imiteerige hobuse liikumist
- kasutage erinevaid meeleolusid liikumise muutmiseks (õnnelik hobune, väsinud hobune, aeglasem-kiirem, muudatused dünaamikas ja helitugevuses jms)
- kasutage kehapille ja erinevaid löökriistu
- looge laulust oma versioon (teised loomanimetused)

On lihtsam, kui õpetaja laulab ja õpilased keskenduvad ainult mängimisele. Võite ka kombineerida liigutusi laulmisega.

Nagu paljud teised rahvalaulud, annab ka see laul võimalusi erinevateks ülesanneteks. Siin on ühendatud keskendumist nõudvad ülesanded (rütmilised tegevused) ja vabamad ning lõbusamad osad (hobuse jäljendamine).

Erinevad ülesanded aitavad hoida tähelepanu laulul.

ORIGINAALTEKST

Jājam, jājam mēs ar zirgu,
Ja tas kritīs, ņemsim citu.
Soļiem, soļiem, rikšiem, rikšiem
Aulekšiem, aulekšiem.

Pillilugu

Eesti rahvalaul

C F G C

Tõist - re Tõ - nul to - ru - pill, sel - lel män - gib ti - ri - lill.

C F G C

Tõist - re Tõ - nul to - ru - pill, sel - lel män - gib ti - ri - lill.

C G C

Pill, pill, pill, ti - ri - lill - lill, pill, pill, pill, ti - ri - lill - lill,

C G C

pill, pill, pill, ti - ri - lill - lill, pill, pill, pill, ti - ri - lill.

2. ∴: Tõistre Tõnul torupill, sellel mängib tirilill ∴:
 Pill, pill, pill, tirilill, lill, lill, ...
3. ∴: Meie Matsil mahe pill, sellel mängib tirilill ∴:
 Pill, pill, pill, tirilill, lill, lill, ...
4. ∴: Sauna Jaanil sarvepill, sellel mängib tirilill ∴:
 Pill, pill, pill, tirilill, lill, lill, ...
5. ∴: Igaühel oma pill, sellel mängib tirilill ∴:
 Pill, pill, pill, tirilill, lill, lill, ...

EESMÄRK

- erinevate pillide tutvustamine (trumm, viiul, flööti, torupill, kelluke jms)

TEGEVUSED

Erinevad pillid

- näidake pille või nende pilte
- tooge näiteid nende helidest (salvestused või pilli ettemäng)

Mäng

- imiteerige vastavalt refrääni sõnadele pillide mängimist

VARIATSIOONID

Sõnade muutmine

- mõelge välja uued sõnad uute pillide tutvustamiseks nt. kelluke – till-till
- laul võib olla ka teiste asjade kohta, nt. autod, lennukid, loomad jne.

Laul sobib hästi hingamise ja puhumise harjutamiseks.

Võimalusi hingamise harjutamiseks:

- rahulik sisse-välja hingamine
- nina kaudu sisse ja suu kaudu välja hingamine
- tavaline puhumine – „tuule tegemine“
- soe õhk ja külm õhk
- välja puhumine koos konsonandi hääldamisega alguses (k, p, t)
- lugu saab mängida erinevatel pillidel (plokkflööti, suupill ja flööti)

Move your body

Markku Kaikkonen

C

Move your bo - dy. Move your bo - dy.

F C

Move your bo - dy. Move your bo - dy.

G C

Move your bo - dy. Move your bo - dy.

Akordisaate kaart

Akordisaade edasijõudnutele

C Move your body,	F	C move your body,	%
F move your body,	%	C move your body,	A
Dm move your body,	G	C move your body.	%

Märkus: % sümboliseerib eelneva akordi kordamist

EESMÄRK

- rütmikatkestused- pausid („kui mitu“)
- 12-taktiline vorm, nn *blues&rock*'i vorm

TEGEVUS

- rütmikordus (rütmilised pausid) või akordide mängimine

Õpetamine

- kuulamise või imiteerimise järgi õppimine (jäljendatakse õpetajat)
- tähelepanu juhtimine pausidele (võite ka lugeda, mitu pausi noodis kirjas on)

Move your bo - dy.

Move your bo - dy.

Move your bo - dy.

Move your bo - dy.

Liikumine

- öelge sõnad “Move your body” ja tehke üks liigutus
- suurendage liigutuste arvu (ning liigutage samas rütmis, mis kirjas on)
- kasutage esmalt ainult sõnu ning hiljem lisage näiteks klaverimäng

Üksi musitseerimine

- mängige rütmi plaksutades käsi ja hiljem kasutage rütmipille
- mängige rütmi süntesaatoril kasutades ühte nooti (c), esmalt ainult ühe käega ja hiljem kahe käega
- hiljem saate pöörata tähelepanu d-noodile taktis number 10 (vaata nooti)

Rühmas musitseerimine

- harjutage 12-taktilist bluusivormi ning akordide järjestust
- mängige lugu ühehäälselt
- tehke seade, kus mõned õpilased mängivad melodiat ja teised akorde

VARIATSIOONID

- alustage harjutamist ühe või kahe takti mängimisega, hiljem kasutage kolme või nelja takti
- leppige kokku, milliseid takte mängitakse
- algajaid õpetades on oluline, et seade oleks lihtne - mängige seda rütmis
- oluline on kaasa laulda - nii on rütmiliste pauside kohti lihtsam leida
- edasijõudnutele mõelda keerulisemaid ülesandeid, nt. varieerida saatega, katsetada, kuidas nad oskavad õiges kohas pausi pidada jne.

Mere pidu

Virve Köster

Val - ged ka - ja - kad ki - sa - vad ran - nal pu - na - päi - ke - se
 loo - jan - gu eel. Tuu - le - kee - ri - ses jõu - a - vad ran - da
 val - ged lai - ned, mis mur - du - vad teel. Me - ri on, me - ri
 jääb, me - ri o - le - ma - peab, lai - ne lak - su - des ran - na - le lööb.
 Tih - ti juh - tub ka nii, me - ri pi - du peab siin, lai - ned mü - hi - nal
 ran - du - vad siis. 1. C Tih - ti siis. 2. C 2. Si - ni -

2. Sinimeri, su vahusel pinnal
 näkineide seal tantsimas näen.
 Ja meri on sünge kui hauas,
 ei tähti seal vilkumas näe.

Meri on

3. Näkineiu, sa punud mul pärga
 merelainete sügavas vees.
 Vesiroosidest punutud paelad
 minu ümber sa armutult seod.

Meri on....

EESMÄRK

- tantsuliigutused vastavalt muusikale
- rühmas valsi tantsimine

TEGEVUS

Mängimine

- harjutage valssi, kasutades seadet rütmikaardilt (lk 46)

Tantsuseade (vt DVD)

A-osa

- sammuge kaheksa takti vasakule, alustage paremast jalast
- sammuge kaheksa takti paremale, alustage vasakust jalast

B-osa

- neli takti – õõtsuge ja liigutage käsi üles ja alla
- neli takti – kõndige kätest kinni hoides ringi sisse
- neli takti – õõtsuge ja liigutage käsi üles ja alla
- neli takti – kõndige kätest kinni hoides ringist välja
- neli takti – üks samm vasakule, üks samm paremale, keerutus plaksu ajal

VARIATSIOONID

Tantsuseade edasijõudnutele

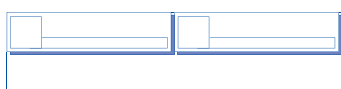
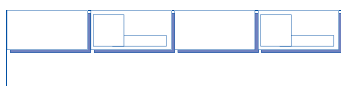
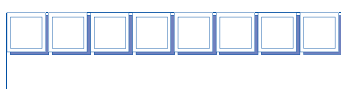
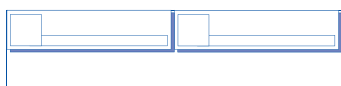
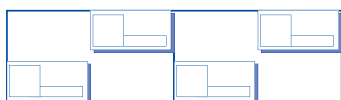
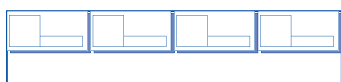
- kombineerige klassikalise valsi samme tantsuseade osas toodud liigutustega

Tantsuseade variatsioonid:

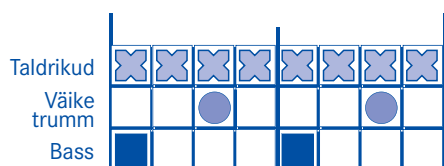
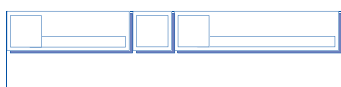
- tantsige valssi paaris
- tantsige valssi üksi ning plaksutage samal ajal käsi

Rütmikaart

Takt

või

Klaver 1

Mängi parema käega:
- lihtsam: mängi ainult akordi põhinooti
- keerulisem: mängi kolmkõla

Klaver 2

Parem käsi: akord
Vasak käsi: akordi põhinoot

Süntesaator või orel:

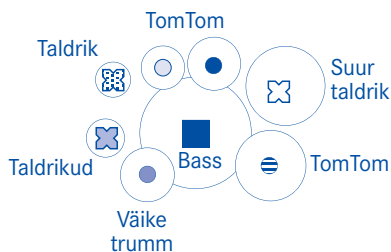
- Parem käsi:
akordi põhinoot

Kitarr 1 akordisaade

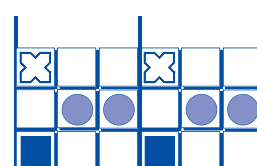
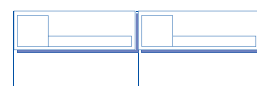
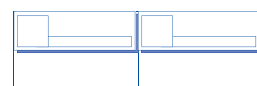
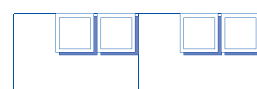
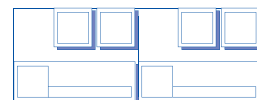
Kitarr 2 akordisaade

Bass akordi põhinoot

Trummid

Valss

Suur taldrik
Väike trumm
Bass

EESMÄRK

- õpetada 3/4 ja 4/4 taktimõõdu erinevust
- bändiseade rütmiosade mõistmine
- noodilugemise alused

TEGEVUS

Rütmikaardil on toodud bändipillide rütmimärgid värviliselt erinevate kujutistena. Esimest nooti sümboliseerib nelinurk. „Saba“, mis on seotud nelinurgaga, sümboliseerib noodi pikkust. Kasutades rütmikaarti, on kerge teha vahet iga pilli ülesande vahel. Rütmikaart on koostatud Figurnootide© süsteemi abil.

Bändis mängimine

- harjutage koos erinevaid rütmiosi
- mängige kõigepealt ainult ühte akordi
- seejärel võite liikuda edasi kahe akordi mängimisele ning lõpuks mängida tuttavaid laule 3/4 või 4/4 taktimõõdus

Kehapillid

- harjutage 3/4 ja 4/4 taktimõõtu ka kehapillidega
- saatke erinevaid laule, näiteks:
 - kehapillil 3/4 taktimõõdus: plaks-rind-rind
 - kehapillil 4/4 taktimõõdus: plaks-pats (pool- ja veerandnootides)

Liikumine grupis

- õpetaja mängib vahelduvalt 3/4 või 4/4 taktimõõtu:
 - õpilased kõnnivad kui õpetaja mängib 4/4 taktimõõdus
 - õpilased tantsivad paaris kui õpetaja mängib 3/4 taktimõõdus

VARIATSIOONID

Algajate puhul on oluline õppida vahet tegema kolmeni või neljani lugemisel. Kasutada võib liikumist, tantsu ja rütmimänge.

Edasijõudnutega saate kasutada rütmikaarte. Võite oma õpilastele koostada ka lihtsamaid rütmikaarte. Rütmisaateid võite teha kõikidele raamatus olevatele lauludele.

Obladi oblada

Paul McCartney & John Lennon

A	C Desmond has a	% barrow in the	G market	% place.
---	--------------------	--------------------	-------------	-------------

G Molly is the	% singer in a	C band.	%
-------------------	------------------	------------	---

C Desmond say to	% Molly "girl I	F like your face"	% and Molly
---------------------	--------------------	----------------------	----------------

C says this as she	G takes him by the	C hand.	% Obla-
-----------------------	-----------------------	------------	------------

B	C di, obla -	% da, life goes	G on,	Am brah
---	-----------------	--------------------	----------	------------

C Lala, how the	G life goes	C on.	%
--------------------	----------------	----------	---

C	F In the couple of	% years they have	% built a	% home sweet
---	-----------------------	----------------------	--------------	-----------------

C home.	%	%	%
------------	---	---	---

F With a couple of	% kids running	% in the yard.	% Of
-----------------------	-------------------	-------------------	---------

C Desmond and	% Molly	G Jones.	%
------------------	------------	-------------	---

A 2

Desmond takes a trolley to the jewelry store
 Buys a twenty carat golden ring
 Takes it back to Molly waiting at the door
 And as he gives it to her she begins to sing.

Struktuur: A – B – B
 A – B – B – C
 A – B – B – C
 A – B – B

A 3

Happy ever after in the market place
 Molly lets the children lend a hand
 Desmond stays at home and does his pretty face
 And in the evening she's a singer with a band.

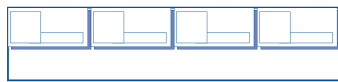
Märkus: % tähistab eelnenud akordi kordust

© Copyright 1968 Sony/ATV Music Publishing (UK) Limited.
 All Rights Reserved. International Copyright Secured.
 Used by permission of Music Sales Limited.

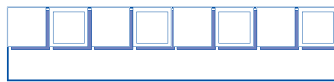
Meloodia:

Rütmikaart (instruktsioon rütmikaardi kohta on lk 46)

Klaver

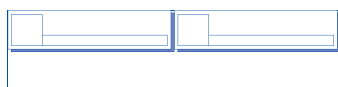
Orel

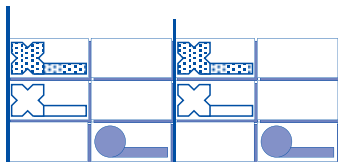
Kitarr

Bass

Trummid

Taldrik

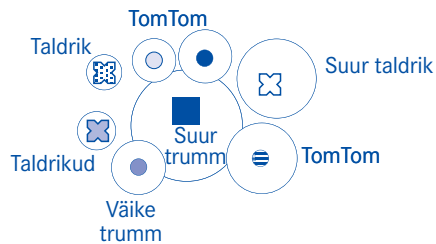
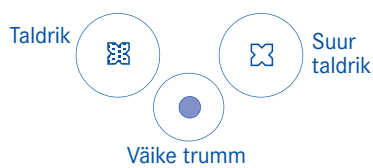
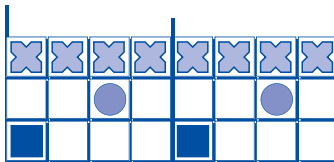
Suur taldrik

Väike trumm mõlema käega

Taldrikud

Väike trumm

Suur trumm

Lihtne:

- saatke meloodiat ühe akordiga
- lisage saatesse erinevaid akorde

Keerulisem:

- harjutage rütmülesandeid rütmikaardilt ja mängige neid vastavalt saatenoodile
- kombineerige lihtsaid ja keerulisi ülesandeid vastavalt oma õpilaste võimetele

Figurenotes © Kaarlo Uusitalo, 1996

Figurenotes applications © Markku Kaikkonen and Kaarlo Uusitalo, 1998

Have you ever seen the rain

John Fogerty

Intro	Em	C	G	D
-------	----	---	---	---

G	%
---	---

A	G	%	%	%
	Someone told me	long ago. There's a	calm before the	storm, I

D	%	G	%
know,	it's been coming	for sometime.	

G	%	%	%
When it's over,	so they say,	it'll rain a	sunny day, I

D	%	G	%
know,	Shining down like	water.	

B	C	D	G	Em
	I want to	know, have you	ever seen the	rain.

C	D	G	Em
I want to	know, have you	ever seen the	rain.

C	D	G	%
Coming	down on a sunny	day.	

2. Yesterday, and days before,
Sun is cold and rain is hard, I know
It can't stop, I wonder.
I want to know...

Struktuur: INTRO
A – B
A – B – B

Märkus: % tähistab eelnenud akordi kordust

Meloodia:

A G

Some-one told me long a-go, there's a calm be-fore the storm, I know,

D G

it's been co-ming for some time.

G

When it's o-ver so they say, it will rain a sun-ny day, I know,

D G

shi-nin' down like wa-ter.

B C D G G/F# Em Em/D

I wan-na know, have you e-ver seen the rain.

C D G

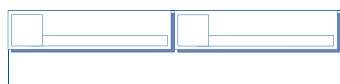
Co-min' down on a sun-ny day.

Rütmikaart (instruktsioon rütmikaardi kohta on lk 46)

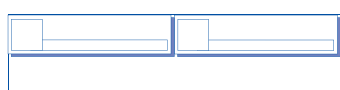
Algajatele

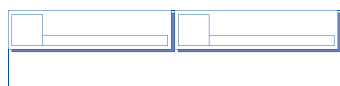
Klaver

Orel

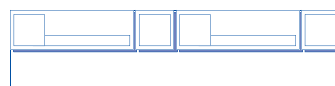
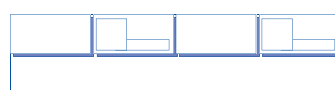

Kitarr

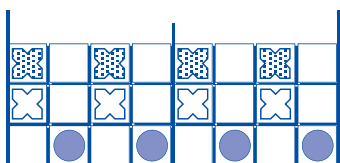

Bass

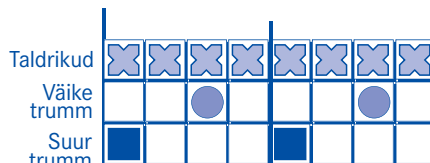
Edasijõudnutele

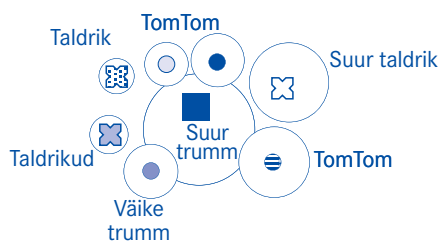
Trummid

Taldrik
Suur taldrik
Väike trumm
Väike trumm mõlema käega

Taldrikud
Väike trumm
Suur trumm

Edasijõudnud:

- A osa võib mängida basskitarril kasutades ainult akordi põhinooti ja kvinti

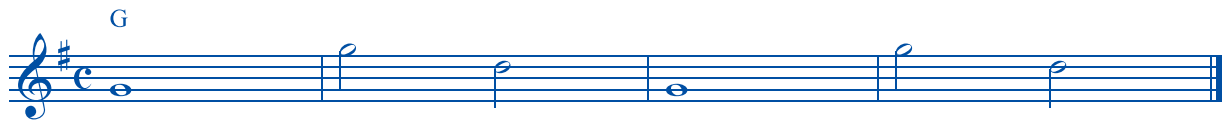
- B osa basskitarrile

Seda bassisaadet võib kasutada ka selles raamatus toodud teiste lugude puhul (näiteks *Kaksipa poikaa Kurikasta*)

Intro:

- algajatele:

- edasijõudnutele:

Mommy, I want to

Mārtiņš Brauns

Mom-my, I want to, mom-my, I want to, I want to, want to, want to, want to, want to, oh
 mom-my, oh mom-my, oh mom-my, 1. I want to be good pot-boi - ler! Oh how, oh how, oh how, oh
 2. I want to be good spe-cia - list! Oh that, oh that, oh that, oh
 how you dare! Oh how you dare! that is good, oh that is good! Pro- fe - ssi - o - nal - ly,
 pro-fe-ssi-o-nal-ly, in-di-vi-du-al-ly, in-di-vi-du-al-ly. yes! But,

3. Mommy, I want to, mommy
 I want to, I want to, want to, want to want to, want to
 Oh, mommy, oh mommy, oh mommy
 I want to be good karatek'
 Oh, how, oh how, oh how, oh how,
 Oh, how you dare, oh, how you dare!
4. But, mommy, I want to, mommy
 I want to, I want to, want to, want to want to, want to
 Oh, mommy, oh mommy, oh mommy,
 I want to be good composer
 Oh, yes, oh yes, oh, yes, oh, yes,
 Oh, that I like, oh that I like!

Professionally, professionally,
Individually, individually
Super.
Professionally, professionally,
Individually, individually
Yes.

5. But, mommy, I want to, mommy
I want to, I want to, want to, want to want to, want to
Oh, mommy, oh mommy, oh mommy,
I want to have a little rest.
Oh, how, oh how, oh how, oh how,
Oh, how you dare, oh, how you dare!
6. But, mommy, I want to, mommy,
I want to, I want to, want to, want to want to, want to
Oh, mommy, oh mommy, oh mommy,
I want to play a funny game
Oh, yes, oh yes, oh, yes, oh, yes, oh, that I like, oh that I like!

Professionally, professionally
Individually, individually
Super.
Professionally, professionally
Individually, individually
Yes.

EESMÄRK

- mängimine rühmas

TEGEVUS

Mängimine

- mängige akorde rütmis
- õppige neid kahte akordi peast mängima

Seade mängimine

- lihtne on leida selles seades nii kergeid kui keerukamaid ülesandeid - valige iga õpilase jaoks sobivaim
- õppige erinevaid ülesandeid rühmana koos mängima

Orkestratsioon

- võite mängida seadeid ksülofoniga, süntesaatorite grupiga või orkestriinstrumentidega

ORIGINAALTEKST

Lugu on kirjutatud läti näitekirjaniku Pauls Putniņši teatritükile "Ootuse pidu". Lugu räägib noore inimese muutuvatest soovidest. Kord tahetakse olla väga hea karateka, siis jälle tuntud helilooja ja seda kõike väikese vaeva ja lõbusa mängu läbi.

1. Bet, mammu, es gribu, mammu, es gribu,
Es gribu, gribu, gribu, gribu, gribu,
O, mammu, o, mammu, o, mammu,
Es gribu būt labs haltūrists.
Nu, kā, nu kā, nu kā, nu kā,
Nu kā tā var! Nu kā tā var!

Profesionāli, profesionāli,
Individuāli, individuāli,
Super.
Profesionāli, profesionāli,
Individuāli, jā.

2. Bet, mammu, es gribu, mammu, es gribu,
Es gribu, gribu, gribu, gribu, gribu,
O, mammu, o, mammu, o, mammu,
Es gribu būt labs speciālists.
Nu, jā, nu, jā, nu, jā, nu, jā,
Nu, tas ir labi, nu, tas ir labi.

3. Bet, mammu, es gribu, mammu, es gribu,
Es gribu, gribu, gribu, gribu, gribu,
O, mammu, o, mammu, o, mammu,
Es gribu būt labs karatists.
Nu, jā, nu, jā, nu, jā, nu, jā,
Nu, tas ir labi, nu, tas ir labi.

Profesionāli, profesionāli,
Individuāli, individuāli,
Super.
Profesionāli, profesionāli,
Individuāli, jā.

5. Bet, mammu, es gribu, mammu, es gribu,
Es gribu, gribu, gribu, gribu, gribu,
O, mammu, o, mammu, o, mammu,
Es ļoti gribu atpūsties.
Nu, kā, nu kā, nu kā, nu kā,
Nu kā tā var! Nu kā tā var!

Profesionāli, profesionāli,
Individuāli, individuāli,
Super.
Profesionāli, profesionāli,
Individuāli, jā.

4. Bet, mammu, es gribu, mammu, es gribu,
Es gribu, gribu, gribu, gribu, gribu,
O, mammu, o, mammu, o, mammu,
Es gribu būt labs komponists.
Nu, jā, nu, jā, nu, jā, nu, jā,
Nu, tas ir labi, nu, tas ir labi.

6. Bet, mammu, es gribu, mammu, es gribu,
Es gribu, gribu, gribu, gribu, gribu,
O, mammu, o, mammu, o, mammu,
Es ļoti gribu spēlēties.
Nu, jā, nu, jā, nu, jā, nu, jā,
Nu, tas ir labi, nu, tas ir labi.

Mommy, I want to

Seade rühmas mängimiseks

Martin Brauns
Andris Jansonsi seade

♩

1., 2. Mom my, I want to, mom my, I want to, I want to, want to, want to, want to, want to, oh

mom-my, oh mom my, oh mom my, I want to I be good pot - boi - ler! Oh how, oh how, oh how, oh list! Oh that, oh that, oh that, oh

Avaldatud autori loal

2

1. 2.

how you dare! Oh how you dare! that is good, oh that is good! Pro - fe - ssi - o - nal - ly,

Fine

1. 2.

pro-fe-ssi-o-nal - ly, in-di-vi-du-al - ly, in-di-vi-du-al - ly. yes! But,

My heart will go on

James Horner - Will Jennings

Intro

	Am	G	F	G
--	----	---	---	---

A

1. C	G	F	G
Ev - 'ry night in my dreams I see you, I feel you,			
2. Love can touch us one time, and last for, a life - time			

C	G	F	G
that is how I know you, go on.			
and ne - ver go 'til, we're gone.			

C	G	F	G
Far a-cross the dis - tance and spa - ces be - tween us			
Love was when I loved you, and one true time, I hold to			

C	G	F	G
You have come to show you, go on.			
in my life we'll al - ways, go on.			

B

1, 2. Am	G	F	G
Near, far, wher - ev - er you are, I be -			
3. You're here, there's nothing I fear, and I			

Am	G	F	G
lieve that the heart does go on.			
know that my heart will go on.			

Am	G	F	G
Once more you o - pen the door and you're			
We'll stay for - ever this way you are			

Am	G	F	G
here in my heart and my heart will go on.			
safe in my heart and my heart will go on. and			

Fine

C
on.

Structure: INTRO - A - B
 INTRO - A - B
 INTRO - B - Fine

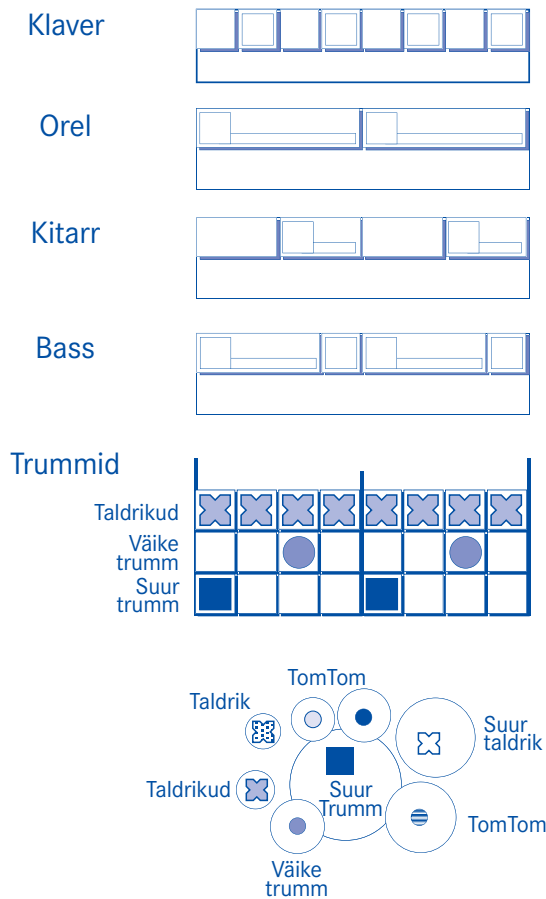
Meloodia:

C G F G

Eve - ry night in my dreams, I see you, I feel you.

© Copyright 1997 Fox Film Music Corporation/TCF Music Publishing Incorporated (62.5%), USA/Universal Music Publishing Limited (37.5%)
 (Administered in Germany by Universal Music Publ. GmbH).
 All Rights Reserved. International Copyright Secured.
 Used by permission of Music Sales Limited.

Rütmikaart (instruktsioon rütmikaardi kohta on lk 46)

Seade süntesaatorile või keelpillidele

Intro

Figurenotes © Kaarlo Uusitalo, 1996
Figurenotes applications © Markku Kaikkonen and Kaarlo Uusitalo, 1998

Muusika kõigile DVD

Käsiraamatu kaanetaskust leiate Muusika kõigile DVD. Sellel on projekti kohta käiv üldinformatsioon ja videomaterjal erinevatest projektitegevustest nagu töötoad ja seminarid.

Filmimine toimus projekti *Muusika kõigile - erivajadustega inimeste muusikaõppe kättesaadavuse parandamine* käigus kõigis kolmes partnerriigis. DVD annab käsiraamatu lugejale visuaalse ja helilise mulje.

DVD-I on käsiraamatus toodud laulude praktilised näited, mis aitavad koguda ideid, kuidas õpetada muusikat erivajadustega inimestele. Näha praktilist tegevust päris õpilastega annab kindlasti erineva kogemuse – annab võimaluse tunda seda erilist atmosfääri muusika tegemise, koos mängimise ja uute asjade õppimise juures ning avastada, kui palju muusika tegemine rõõmu toob.

DVD-I on kokku kuus laulu – kergete ülesannetega väga lihtsatest lastelauludest keeruliste laulude ja seadeteni, mida saab kasutada kogenenud õppijate puhul. Laulud sisaldavad ka rütmiülesandeid, tantsu- ja improvisatsiooniharjutusi. DVD-I esinevate muusikute vanus on väga erinev, samuti nende oskused.

1. Sissejuhatus
 - projekti tutvustus
2. Rütm
 - rütmiharjutused ja pedagoogiline laul *Move your body* (lk 42)
3. Liikumine ja tants
 - koostantsimine *Mere pidu* (lk 44)
4. Laulmine
 - regilaulu laulmine *Veere, päike* (lk 26)
5. Muusikalised mängud
 - olete kutsutud hobusega ratsutama ja selle käigus õppima rütmiõpetust väikestele lastele (lk 38)
6. Rühmas mängimine
 - tegeleme rühmas mängimise õpetamisega M.Braunsi laulu *Mommy, I want to* abil (lk 54)
7. Ansambelis mängimine
 - ideed ansambelis mängimise õpetamiseks Beatlesi *Obladi oblada* järgi (lk 48)
8. Lõpetuseks
 - Muusika kõigile

DVD tootja on Soome firma *Kala Productions* (www.kalaproduction.fi). Filmi produtsent ja lavastaja on Kaarle Lahdenpää, kaameratöö ja montaaž Jussi Melingu poolt.

Muusika kõigile

Muusikat teha on lõbus. Seda saab nautida igaüks – kas siis kuulates, lauldes, tantsides või pilli mängides.

Paljud meist tahavad muusikat rohkem õppida. Seepärast on oluline, et kõigile inimestele oleks võimaldatud juurdepääs muusikaõpingutele. See muusikaõpetuse käsiraamat on abiks õpetajatele, kes tegelevad erivajadustega inimestega.

Käesolev raamat on osa Euroopa Liidu Central Baltic INTERREG IV A programmi 2007–2013 poolt rahastatavast projektist *Muusika kõigile. Erivajadustega inimeste muusikaõppe kättesaadavuse parandamine*.

Projekti partneriteks on Riia Linnavalitsuse haridus-, kultuuri- ja spordiosakond Lätist, Tolaram Foundation Eestist ning Resonaari Keskus Soomest.

Muusika kõigile projekti raames valminud erivajadustega inimeste muusikaõpetuse käsiraamat koosneb järgnevast:

1.osa – Projekt

- projekti *Muusika kõigile* ja projekti partnerite tutvustus

2.osa – Muusika eriõpe

- essee *Muusika eriõpe loob õppimiseks võrdsed võimalused*, Markku Kaikkonen & Tuulikki Laes
- muusika eriõpe partnerriikides
- juhtumianalüüsid

3.osa – Laulud

- rahvalaulud
- lastelaulud
- pedagoogilised laulud
- hitlaulud

Käsiraamatu kaanetaskust leiab DVD *Muusika kõigile*. DVD-l on üldinformatsioon projekti kohta, samuti ülevaade erinevatest projektitegevustest, näiteks seminarid ja töötoad. Lisaks täiendab DVD-l olev materjal käsiraamatus toodut visuaalselt ja heliliselt.